

Врз основа на Член 110 став (2) од Законот за енергетика („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 101/25 и 135/25), Операторот на организираниот пазар на електрична енергија, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, водни услуги и услуги за управување со комунален отпад на Република Северна Македонија на 20.04.2026 („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 83/25) година донесе:

ПРАВИЛА ЗА РАБОТА НА ОРГАНИЗИРАНИОТ ПАЗАР НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

ГЛАВА I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Предмет

Член 1

- (1) Со овие правила особено се уредуваат постапките, начелата и стандардите за организирање и функционирање на организираниот пазар на електрична енергија, начелата и правилата за финансиско порамнување, начинот на објавување на податоците потребни за функционирање на пазарот и други прашања потребни за негово функционирање.
- (2) Организираниот пазар на електрична енергија се спроведува како:
  - 1) пазар ден однапред (Day ahead Market) и
  - 2) пазар во тековниот ден (Intraday Market).

Начела

Член 2

- (1) Организираниот пазар на електрична енергија се организира согласно начелата на транспарентност, недискриминација, еднаков заеднички или индивидуален пристап на учесниците на пазарот, пазарен интегритет, заштита на доверливи информации.

Правна природа на трансакциите и надзорни органи

Член 3

- (1) Трансакциите кои се склучуваат на организираниот пазар на електрична енергија согласно овие правила се сметаат за договори за купопродажба на енергетски производ на пазарот на големо во смисла на член 3 став (1) точка 59 од Законот за енергетика*, кои се тргуваат на „Организирана платформа за тргување“ (во понатамошниот текст: ОПТ) и кои задолжително физички се порамнуваат.

- (2) Надзорот над работата на организираниот пазар, вклучително и над интегритетот и транспарентноста, го врши Регулаторна комисија за енергетика, водни услуги и услуги за управување со комунален отпад на Република Северна Македонија (во понатамошниот текст: Регулаторна комисија за енергетика), согласно член 270 и член 56 од Законот за енергетика*.
- (3) ООПЕЕ, покрај соработката со Регулаторната комисија за енергетика, соработува и со Комисијата за хартии од вредност и Комисијата за заштита на конкуренцијата, за прашања од заеднички интерес, особено во делот на спречување на пазарни злоупотреби и усогласување на практиките.

Составен дел – Прилози

Член 4

- (1) Составен дел на овие правила се следните прилози:
  - 1) Прилог 1 – Оперативни правила;
  - 2) Прилог 2 – Правила за клиринг и финансиско порамнување и
  - 3) Прилог 3 – Кодекс на однесување.

ГЛАВА II. ПОИМИ И ДЕФИНИЦИИ

Член 5

- (1) Одделни изрази употребени во овие правила го имаат следното значење:
  - 1) „Аукција“ е централизирана постапка на пазар ден однапред во која учесниците доставуваат налози за купување и/или продавање за секој трговски интервал на следниот ден (со цена и количина), по што ООПЕЕ ги усогласува налозите и за секој трговски интервал утврдува цена и прифатени количини за купување и продавање;
  - 2) „Банкарска гаранција“ е форма на финансиска гаранција која се обезбедува согласно овие правила;
  - 3) „Банкарски систем“ е систем кој го користи банката за порамнување за вршење финансиски порамнувања;
  - 4) „Банка за порамнување“ е банка во која ООПЕЕ има отворено сметка за порамнување и депозитна сметка. Банката за порамнување може да биде или комерцијална банка или самиот систем за порамнување;
  - 5) „Вкрстено тргување“ е трансакција во која учесникот на пазарот се појавува и на страната за купување и на страната на продажба за истиот производ;
  - 6) „Ден на испорака“ е ден на кој се испорачуваат договорните трансакции склучени на организираниот пазар на електрична енергија на ООПЕЕ;
  - 7) „Ден на порамнување“ е ден на кој се врши порамнување на организираниот пазар на електрична енергија;
  - 8) „Депозитна потсметка“ е сметка отворена на име на учесник во клиринг во рамките на депозитната сметка на која се чува паричниот депозит на учесникот;

- 9) „Депозитна сметка“ е банкарска сметка отворена во банка за порамнување на која се врши уплата на паричен депозит;
- 10) „Договор за каматни стапки“ е договор помеѓу банката за порамнување и ООПЕЕ, давателот на услуги за каматните стапки на средствата на депозитната сметка;
- 11) „Договор за учество“ е договор помеѓу учесникот на организираниот пазар и МЕМО;
- 12) „Договорена каматна стапка“ е каматна стапка за средствата на депозитната сметка во банка за порамнување, утврдена со протокол за соработка со банката за порамнување;
- 13) „Доверливи информации“ се сите информации, без разлика дали се означени како доверливи или не, вклучувајќи, но не ограничувајќи се на податоци, слајдови, студии, планови за истражување на пазарот, маркетинг планови, концепти, дизајни, алгоритми, резултати од испитување, процеси, формули, извештаи, записи, наоди, финансиски информации, податоци за клиенти, стручно знаење, софтвер, компјутерски планови, дијаграми, деловни планови, пронајдоци или идеи, содржини на дискусии/преговори помеѓу страните или нивните соодветни партнери, службеници, директори, вработени, подизведувачи, застапници, професионални советници, надворешни консултанти, претставници на осигурителни компании, адвокати, добавувачи или оператори на ИТ системите на страните, кои се директно или индиректно поврзани со активностите на тргување на страните на организираниот пазар на електрична енергија, кои една страна ги обезбедува или до кои овозможува пристап усно, писмено, во електронска форма или во каква било друга форма за другата страна во врска со или во контекст на дозволената цел, како и во врска со содржината на правилата и прописите, со единствен исклучок на „достапните информации“;
- 14) „Евиденција за клиринг“ е документот за порамнување и поврзаните извештаи кои обезбедуваат информации за постапките кои се спроведуваат при клиринг на договорни трансакции;
- 15) „Електропреносен систем“ е систем за пренос на електрична енергија преку електро преносната мрежа во Република Северна Македонија;
- 16) „Законска казнена камата“ е камата која треба да ја плати учесник на пазарот согласно важечките закони во местото на деловно работење на ООПЕЕ, ако не ги исполни навремено своите финансиски обврски;
- 17) „Застапник за клиринг“ е физичко лице номинирано од учесникот на пазарот и прифатено од ООПЕЕ како застапник за клиринг овластен да дејствува во насока на соодветно исполнување на обврските за клиринг на организираниот пазар на електрична енергија во име на учесникот на организираниот пазар на електрична енергија;
- 18) „Испорака на електрична енергија“ е физичко предавање на електричната енергија во мрежите или нејзино преземање од мрежите;
- 19) „Испит за трговци“ е испит со кој се стекнува квалификација за трговец на организираниот пазар на електрична енергија на МЕМО;
- 20) „Извештај за пребивање“ е извештај обезбеден од операторот на организираниот пазар на електрична енергија за пребиените финансиски побарувања и обврски согласно

регистрацијата на поединечните финални трансакции, преземени или доделени на операторот на пазарот во мултилатералниот механизам за клиринг;

- 21) „Книга на налози“ е централизација од страна на системот за тргување на налозите за купување и продажба и рангирање врз основа на приоритетот за извршување утврден со алгоритмот за поврзување;
- 22) „Клиринг“ се збир на постапки кои вклучуваат регистрација, фактурирање како и обезбедување на финансиски гаранции за трансакциите;
- 23) „Клиринг трансакција“ е трансакција воспоставена во рамките на процесот на регистрирање на финалната договорна трансакција која е предмет на клиринг, која претставува основа за финансиско порамнување;
- 24) „Налог за балансирање (условен режим на работа)“ – налог за купување/продавање на електрична енергија поднесен од операторот на електропреносниот систем со цел балансирање на системот;
- 25) „Налог за тргување“ е налог со рок на истекување кој е основ за склучување на договорна трансакција;
- 26) „Налози“ се електронски документи, со кој учесникот на организираниот пазар ја доставува цената и количината за која сака да направи договорна трансакција;
- 27) „Неисполнување на обврски“ е настан при кој учесник на организираниот пазар на електрична енергија не ги исполнил своите обврски согласно правилата или појава на инцидент и/или постоење на околности врз основа на кои операторот на пазарот може да заклучи дека учесник на организираниот пазарот не е во можност или се очекува дека нема да биде во можност да ги исполни неговите обврски;
- 28) „Неработен ден“ е секоја сабота, недела или државен празник во Република Северна Македонија на кои не може да се изврши платен промет;
- 29) „Нето доверител“ е учесник на пазарот кој во однос на поединечен ден на порамнување има нето финансиски побарувања од МЕМО;
- 30) „Нето должник“ е учесник на пазарот кој во однос на денот на порамнување има нето финансиски обврски кон МЕМО;
- 31) „Немонотон налог“ претставува часовна понуда за купување или продажба на електрична енергија во која понудените количини не се во правилна математичка зависност со понудените цени, при што:
  - За продажни понуди: Секоја наредна ценовна точка мора да содржи количина која е поголема или еднаква на количината од претходната (пониска) ценовна точка (монотонно растечка функција).
  - За куповни понуди: Секоја наредна ценовна точка мора да содржи количина која е помала или еднаква на количината од претходната (пониска) ценовна точка (монотонно опаѓачка функција).
- 32) „Овластени застапници“ се лица именувани од учесниците на организираниот пазар на електрична енергија, избрани од нивните вработени, под нивно овластување или кои настапуваат во нивно име, за да бидат контакт лица на МЕМО за завршување на административните постапки во согласност со овие правила;

- 33) „Пазарен сегмент“ е пазар ден-однапред или пазар во тековниот ден;
- 34) „Пазар ден однапред“ е сегмент од организираниот пазар на електрична енергија во кој се овозможува склучување на договорни трансакции преку постапка на Аукција;
- 35) „Пазар во тековниот ден“ е сегмент на организираниот пазар на електрична енергија во кој се овозможува континуирано тргување со електрична енергија за склучување договорни трансакции блиску до времето на физичката испорака, дефинирано со овие правила;
- 36) „Пазарно известување“ е документ издаден од MEMO за известување на учесниците на пазарот;
- 37) „Поврзан пазар“ е механизам за интегрирање на пазарите на електрична енергија од различни зони на наддавање, преку имплицитна распределба на интерконективните капацитети и формирање на цената на анонимен, пазарен и недискриминаторски начин;
- 38) „Подносител на барање“ е правно лице кое доставува барање за учество на организираниот пазар до MEMO;
- 39) „Правила и прописи“ се збир на документи издадени од MEMO и поврзани со организираното тргување со електрична енергија;
- 40) „Протокол за соработка со банка“ е протокол за соработка помеѓу банката за порамнување и MEMO за регулирање на меѓусебните обврски;
- 41) „Работен ден“ е секој ден од понеделник до петок, на кој може да се врши платен промет;
- 42) „Рок на истекување на договорна трансакција“ е период за испорака на договорна трансакција;
- 43) „CET“ е средноевропско време;
- 44) „CEST“ е средноевропско летно време;
- 45) „Систем за тргување“ е електронски систем со кој управува MEMO или давател на услуги именуван од MEMO, со кој на учесниците на пазарот им се овозможува да тргуваат на пазарните сегменти на MEMO;
- 46) „Скратување“ е ситуација во која налозите за купување и продавање не се усогласени, при што се достигнуваат техничките ценовни ограничувања на дел од аукција;
- 47) „Сметка за порамнување“ е банкарска сметка отворена во банката за порамнување преку која се врши нето финансиско порамнување;
- 48) „Сметка за тргување“ е корисничко име и лозинка со кои се овозможува пристап до системите за тргување;
- 49) „Технички правила за пристап“ се упатства кои се однесуваат на конфигурацијата, инсталирањето и побарувања за безбедноста на системите за тргување;
- 50) „Трговец на пазарот“ е номинирано физичко лице кое е предложено од учесникот на пазарот и прифатено од ООПЕЕ кое тргува во име на учесник на пазар;
- 51) „Трговски интервал“ е основен временски интервал кој може да изнесува 15, 30 или 60 минути.
- 52) „Договорна трансакција“ е склучен договор за купување или продажба на определени количини на моќност, електрична енергија и системски услуги во одреден временски период меѓу учесниците на пазарот;

- 53) „Учесник на пазарот“ е правно лице кое склучило Договор за учество на организираниот пазар со МЕМО;
- 54) „Фаза на тргување за балансирање“ – фаза од континуираната сесија на пазарот во тековниот ден во која договорна трансакција може да се склучи само доколку една од страните е операторот на електро преносниот систем (во улога на купувач или продавач за потребите на балансирање на електроенергетскиот систем), односно налозите може да се спарат исклучиво со налог за балансирање;
- 55) „Финансиска гаранција“ е секое обезбедување кое учесник на пазарот е должен да го достави како гаранција за исполнување на неговите обврски кон операторот на пазарот;
- 56) „Финансиско порамнување“ е постапка на исполнување на финансиски обврски кои произлегуваат од финалните трансакции склучени од учесник на пазарот;
- 57) „Ценовник“ -се надоместоци кои ги плаќаат учесниците на пазарот при тргување на организираниот пазар на електрична енергија на ООПЕЕ утврдени со одлука претходно одобрена од Регулаторната комисија за енергетика, како што е опишано во Прилогот Оперативни правила, кој е составен дел на овие правила;
- 58) „Индикатор за продавање“ е индикатор кој се користи доколку учесникот на пазар сака да достави налог за продавање со предзнак – (минус) и
- 59) „Индикатор за купување“ е индикатор кој се користи доколку учесникот на пазар сака да достави налог за купување без никаков предзнак.

(2) За целите на овие правила, се применуваат дефинициите од Законот за енергетика* и прописите коишто произлегуваат од истиот, како и други прописи.

ГЛАВА III. ОРГАНИЗАЦИЈА И НАДЗОР НА ПАЗАРОТ

Организација на пазарот

Член 6

- (1) МЕМО ДООЕЛ Скопје (во понатамошниот текст – МЕМО) е друштво кое согласно Законот за енергетика* го воспоставува и организира работењето на ООПЕЕ.
- (2) МЕМО, со одлука на Владата на Република Северна Македонија, донесена по претходен предлог од Регулаторната комисија за енергетика, е назначено за единствен номиниран оператор на пазарот на електрична енергија (НЕМО) на територијата на Република Северна Македонија.
- (3) ООПЕЕ е должен:
- 1) да го воспостави и да управува со организираниот пазар со електрична енергија;
  - 2) да го воспостави и да управува со системот за клиринг на организираниот пазар на електрична енергија;

- 3) да ги регистрира и да води евиденција на учесниците на организираниот пазар на електрична енергија;
  - 4) да објавува пазарни известувања кои се неопходни за непречена организација, работа и извршување активности поврзани со организираниот пазарот на електрична енергија;
  - 5) да прима налози од учесниците на организираниот пазар на електрична енергија;
  - 6) да организира и спроведува тргување на организираниот пазар на електрична енергија;
  - 7) да ги утврдува цените и резултатите од обемот на тргување за организираниот пазар на електрична енергија;
  - 8) да извршува задачи за регистрација, клиринг и финансиско порамнување на трансакции;
  - 9) да го одржува и ажурира календарот за тргување и клиринг;
  - 10) да извршува и други задачи предвидени со Законот за енергетика*, овие правила и други применливи прописи.
- (4) MEMO нема да се вклучува во активности за тргување, освен кога е овластен да го стори тоа согласно Законот за енергетика, Правилата за регистрација на учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори или други важечки прописи.
- (5) MEMO може да склучува договори за делегирање на дел од неговите оперативни задачи во врска со работењето на организираниот пазар на електрична енергија. MEMO ќе ги известува учесниците на пазарот за името на неговиот давател на услуги, како и за делегираните активности преку доставување на пазарно известување. Без оглед на горенаведеното, MEMO во секој случај ќе продолжи да биде одговорен пред учесниците на пазарот за работењето на организираниот пазар без разлика дали извршувањето на одредена задача е делегирана или не.

Одбор на организираниот пазар

Член 7

- (1) За да се обезбеди независен, надворешен и стручен надзор на функционирањето на организираниот пазар на електрична енергија, се формира одбор на организираниот пазар на електрична енергија.
- (2) Одборот за организиран пазар е тело избрано од учесниците на пазарот, кое дава предлози поврзани со овие правила и со општите одлуки поврзани со организираниот пазар на електрична енергија.
- (3) Одборот за организиран пазар се состои од најмалку девет членови кои може да бидат претставници на учесниците на пазарот и/или експерти и стручни лица номинирани во лично име („други страни“).
- (4) Членовите на одборот за организиран пазар се избираат за период од две години. Изборот и работење на одборот за организиран пазар се утврдуваат со посебни правила кои ги донесува ООПЕЕ.

Надзор на пазарот

Член 8

- (1) МЕМО од редот на своите вработени назначува надзор на организираниот пазар на електрична енергија (во понатамошниот текст – надзор) како тело на организираниот пазар на електрична енергија, кое го покрива секој сегмент од пазарот посебно.
- (2) Надзорот е независен во неговото одлучување и во начинот на организирање и извршување на своите должности.
- (3) Надзорот може да одбие насоки од МЕМО по сопствено видување, ако истите се во спротивност со задачите како тело за вршење надзор на пазарот.
- (4) ООПЕЕ може да побара надзорот да спроведе истраги во рамките на своите должности.
- (5) Ако надзорот има основано сомневање дека се направени повреди овие правила или на други важечки законски одредби поврзани со ООПЕЕ, или дека постојат други неправилности кои може да го нарушат уредното спроведување на тргувањето, транспарентноста и интегритетот на организираниот пазар е должен веднаш да го извести ООПЕЕ и Регулаторната комисија за енергетика.

Член 9

- (1) За извршување на своите задачи надзорот може да спроведува посебни истраги.
- (2) Доколку е потребно, надзорот може да побара од учесниците на пазарот:
  - 1) доставување дополнителни информации и документи;
  - 2) доставување на информации за крајниот вистински сопственик, односно корисник на трансакција.
- (3) Доколку надзорот утврди дека некоја трансакција не е во согласност со овие правила, должен е веднаш да го извести ООПЕЕ и со одлука на ООПЕЕ, тој учесник на пазарот може да биде исклучен од тргување на организираниот пазар на електрична енергија.
- (4) Надзорот нема овластување да изрекува санкции, туку го известува ООПЕЕ и при сомневање за повреда на член 56 од Законот за енергетика* доставува известување до Регулаторната комисија за енергетика.

Член 10

Надзорот доставува месечни извештаи до ООПЕЕ, а доколку се побара и до одборот за организиран пазар.

Споделување информации со надлежни институции

Член 11

- (1) ООПЕЕ целосно соработува со Регулаторна комисија за енергетика со цел да се обезбеди хармонизирано, ефикасно тргување на организиран пазар на електрична енергија.
- (2) Надзорот може да доставува податоци во врска со извршувањето на трансакции до органите надлежни за следење на тргувањето со електрична енергија и да прима податоци од нив доколку тоа е неопходно за да се обезбеди уредно тргување и порамнување на трансакциите на организираниот пазар.
- (3) Таквите податоци може да се доставуваат до органите од став (2) на овој член, ако тие и лицата ангажирани од нив имаат преземено обврска за доверливост. На органите мора да им се укаже дека информациите може да имаат третман на доверливост иако не се посебно означени како такви и истите ги користат само за целите за кои се обезбедени.
- (4) Надзорот ќе го извести ООПЕЕ за тоа какви податоци размениле со надлежните органи.

Соработка со Комисијата за заштита на конкуренцијата

Член 12

- (1) Доколку Надзорот, при вршење на своите должности согласно Член 8 од овие правила, се стекне со основано сомневање за постоење на забранети договори, одлуки или усогласено однесување во смисла на член 7 од Законот за заштита на конкуренцијата, или за злоупотреба на доминантна позиција во смисла на член 11 од Законот за заштита на конкуренцијата, должен е без одлагање да ги достави сите релевантни информации и докази до Комисијата за заштита на конкуренцијата.
- (2) ООПЕЕ ќе воспостави протокол за соработка со Комисијата за заштита на конкуренцијата со цел ефикасна размена на информации и координација на активностите за надзор, во согласност со Член 28 став (6) од Законот за заштита на конкуренцијата.
- (3) Обврската за известување кон Комисијата за заштита на конкуренцијата не ја исклучува обврската на Надзорот за известување кон ООПЕЕ и Регулаторната комисија за енергетика согласно член 8 став (5) од овие правила.

ГЛАВА IV. УЧЕСНИЦИ НА ПАЗАРОТ

Учесници на организираниот пазар на електрична енергија

Член 13

- (1) Статус на учесник на пазарот за соодветниот сегмент на организираниот пазар на електрична енергија стекнува лицето чие барање за прием е прифатено и кое има склучено договор за учество на организираниот пазар со ООПЕЕ.

- (2) Со стекнувањето на статусот од став (1) на овој член, учесникот на пазарот стекнува право да поднесува налози и да тргува во соодветниот сегмент, согласно овие правила.

Делови од организираниот пазар

Член 14

- (1) Барањето за регистрација и договорот за учество се однесуваат на еден или на двата делови од организираниот пазар од член 1 став (2) на овие правила, согласно изборот на подносителот на барањето. Правата и обврските на учесникот на пазарот се применуваат само за деловите од организираниот пазар за кои е примен и за кои има склучено договор за учество, освен ако со овие правила поинаку не е уредено.

Услови за регистрација и учество во тргувањето на организираниот пазар

Член 15

- (1) Услов за регистрација на подносителот на барањето е:
- 1) да е запишан во Регистар на учесниците на пазарот на билатерални договори (РУП) и
  - 2) да има уредена балансна одговорност, во согласност со Правилата за регистрација на учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори.
- (2) На подносителот на барањето ќе му се овозможи да учествува во тргувањето на организираниот пазар, ако:
- 1) ги обезбедил сите соодветни овластувања за тргување со електрична енергија;
  - 2) именува лица за клиринг и финансиско порамнување на организираниот пазар;
  - 3) именува трговци на организираниот пазар и
  - 4) располага со потребната техничка можност за пристап и тргување на системите на операторот на пазарот.

Потребна документација за регистрација на организираниот пазар

Член 16

- (1) Барањето за регистрација на организираниот пазар го содржи следното:
- 1) пополнет образец - Барање за регистрација на организираниот пазар;
  - 2) потпишан модел на договор за учество на организиран пазар;
  - 3) доказ дека е запишан во Регистар на учесниците на пазарот на билатерални договори - РУП; (ООПЕЕ го обезбедува по службена должност) и
  - 4) тековна состојба не постара од шест месеци.

- (2) Документите од ставот (1) на овој член се доставуваат до ООПЕЕ и може да бидат на македонски или на англиски јазик. Сите документи, кои се издадени на други јазици, се доставуваат на изворниот јазик заедно со превод на македонски или на англиски јазик заверен од овластен судски преведувач.
- (3) ООПЕЕ може да побара и дополнителни информации, кои се разумно потребни за да се земат предвид специфичните карактеристики на подносителот на барањето.
- (4) Подносителот на барањето гарантира дека информациите се точни и вистинити и истото ќе го докаже со доставување на оригиналните документи, и/или копии на оригиналните документи заверени на нотар.

Одлука за регистрација на организираниот пазар

Член 17

- (1) ООПЕЕ донесува одлука за регистрација на учесник на организираниот пазар на електрична енергија во рок од 5 (пет) работни дена од поднесувањето на барањето.
- (2) Барање за регистрација на организираниот пазар може да се поднесе за еден или повеќе делови од организираниот пазар од член 1 став (2) од овие правила.
- (3) Доколку барањето е непотполно, ООПЕЕ во рок не подолг од 5 (пет) работни дена го известува барателот да го дополни барањето.
- (4) Доколку барателот не постапи согласно известувањето од став (3) на овој член, ООПЕЕ донесува одлука за отфрлање на барањето.
- (5) При одлучување по барањето, ООПЕЕ врши проверка на доставената документација и оценка на исполнетоста на условите за прием. Ако се исполнети сите барања за учество, ООПЕЕ го склучува договорот за учество и доставува известување за прием до новиот учесник на пазарот.
- (6) Учесникот на пазарот има право да внесува налози и да тргува во деловите од организираниот пазар за кои е регистриран по добиеното известување за регистрација, освен ако договорот за учество или известувањето определуваат подоцнежен датум/час на активирање.
- (7) Регистрацијата на новиот учесник се објавува на веб-страницата на ООПЕЕ.
- (8) Доколку ООПЕЕ донесе одлука со која се одбива барањето за регистрација, должен е во самата одлука јасно и недвосмислено да ги наведе причините за одбивањето.
- (9) Против одлуките на ООПЕЕ, подносителот на барањето има право на приговор до Регулаторната комисија за енергетика, согласно член 73 став (1) точка 4) од Законот за енергетика*.

Овластени претставници и номинирани лица

Член 18

- (1) Учесникот на пазарот е должен да именува најмалку едно овластено лице за контакт, кое ќе биде контакт лице за административните постапки што се преземаат согласно овие правила.
- (2) Учесникот на пазарот, во согласност со барањата и техничките услови на ООПЕЕ, е должен да именува и номинирани лица за:
  - 1) тргување (внесување, измена и повлекување налози) и
  - 2) клиринг и финансиско порамнување (фактурирање и плаќање).

Технички пристап до организираниот пазар

Член 19

- (1) Учесникот на пазарот е должен да обезбедува и одржува информатичко техничка опрема која овозможува приклучување и континуирано, непречено користење на системите за тргување и клиринг на организираниот пазар.
- (2) Информатичко-техничката опрема и системите на учесникот мора да ги исполнуваат минималните стандарди за сајбер безбедност пропишани од ООПЕЕ во посебен документ „Технички правила за пристап“. Овие стандарди, во согласност со Член 65 од Законот за енергетика, вклучуваат, но нема да се ограничат на:
  - 1) Задолжителна употреба на заштитни ѕидови (firewalls) и антивирусен софтвер;
  - 2) Примена на силни лозинки и повеќемасторска автентикација за пристап до системите за тргување;
  - 3) Енкрипција на комуникацијата со платформите на ООПЕЕ;
  - 4) Редовно ажурирање на софтверот и оперативните системи и
  - 5) Воспоставување на процедури за одговор на безбедносни инциденти.
- (3) ООПЕЕ има право да врши периодични проверки или да бара докази за усогласеноста на учесниците со стандардите од ставот (2) на овој член. Неусогласеноста може да биде основ за привремена суспензија на пристапот до системите за тргување.
- (4) ООПЕЕ му доделува на учесникот на пазарот сметка за тргување заедно со кориснички имиња и лозинки за секој систем за тргување.
- (5) ООПЕЕ му доделува на учесникот на пазарот корисничка сметка за клиринг која му овозможува пристап до порталот за клиринг.
- (6) ООПЕЕ му доделува на учесникот на пазарот пристап кој овозможува само преглед на неговата депозитна под сметка на која се чува неговиот паричен депозит.

Трговци на пазарот

Член 20

- (1) Учесниците на пазарот работат на организираниот пазар на електрична енергија преку лица - трговци, кои се овластени од нив или настапуваат во нивно име. Учесниците се должни да го известат МЕМО за сите промени во листата на овластените трговци на пазарот.
- (2) Трговците на пазарот се идентификувани на системите за тргување и тие се единствените лица, кои се овластени да доставуваат, менуваат или откажуваат налози.
- (3) Доколку номинираните лица поседуваат сертификат за тргување издаден од друг оператор на организираниот пазар кој користи исти системи за тргување, ООПЕЕ ќе го признае тој сертификат како валиден.
- (4) Само Трговци на пазарот кои поседуваат валиден сертификат за тргување со кој се потврдува нивното познавање за користење на системите за тргување на ООПЕЕ, можат да извршуваат активности на организираниот пазар.
- (5) Трговците на пазарот се должни да се запознаени со документите издадени од ООПЕЕ, кои се однесуваат особено на:
  - 1) структурата и опкружувањето на организираниот пазар;
  - 2) спецификациите на договорните трансакции;
  - 3) користењето на системите за тргување;
  - 4) механизмите за порамнување;
  - 5) начинот на испорака и
  - 6) ризиците за производите со кои се тргува.
- (6) Трговците на пазарот кои не поседуваат важечки сертификат може да се сертифицираат преку полагање на испит за трговци, по претходно спроведена обука од страна на ООПЕЕ. Со положувањето на испитот се стекнува квалификација за трговец на организираниот пазар.

Времетраење, суспензија и престанок на учеството на пазарот

Член 21

- (1) Учеството на организираниот пазар на електрична енергија трае во периодот на важност на договорот за учество.
- (2) Секој учесник на пазарот може делумно да се откаже и да го стави во мирување своето учество на пазарот со доставување на писмено известување до ООПЕЕ.
- (3) Целосно откажување се прави со раскинување на договорот за учество и се регулира со одредбите на тој договор.

- (4) ООПЕЕ има право во секое време да го суспендира или прекине, делумно или целосно, учеството на кој било учесник на пазарот преку суспензија или раскинување на договорот за учество со доставување на писмено известување до учесникот на пазарот во следните случаи:
- 1) ако престанал да ги исполнува условите за прием согласно овие правила;
  - 2) не ја исполнува обврската за плаќање на надоместоците за тргување;
  - 3) неговите активности го нарушуваат интегритетот на пазарот;
  - 4) не ги исполнува техничките спецификации опишани во овие правила и
  - 5) во други случаи предвидени со овие правила.
- (5) Во случаите наведени во став (4) ООПЕЕ со писмено известување има право веднаш да го суспендира учеството на учесникот на пазарот и ако суспензијата е врз основ на став (4) точка 3) да ја извести Регулаторната комисија за енергетика Доколку учесникот на пазарот не ги отстрани причините за суспензијата во рок од 15 дена, ООПЕЕ ќе го извести учесникот на пазарот дека го раскинува договорот за учество.
- (6) Ако учесник на пазарот е суспендиран од пазарот на електрична енергија или ја загубил балансната одговорност согласно Правилата за регистрација на учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори, ООПЕЕ го суспендира учесникот да врши тргување на организираниот пазар.
- (7) Престанокот или суспензија на учесникот на пазарот резултира со престанок/суспензија на извршување на активности на организираниот пазар.
- (8) Суспендираниот учесник на пазарот мора да ги откаже сите налози во системите и тој нема право да внесува нови налози од денот на суспензија.
- (9) Ако учесникот на пазарот не ги откаже налозите или внесе нови налози, тогаш ООПЕЕ ги откажува налозите во име на тој учесник на пазарот.
- (10) Престанокот/суспензијата на учеството на организираниот пазар не го ослободува учесникот на пазарот од неговите обврски согласно овие правила, вклучително и сите финансиски обврски кои произлегуваат од неговите активности на организираниот пазар пред датумот на суспензијата/престанокот.
- (11) Ако некој учесник на пазарот е суспендиран, ООПЕЕ го брише учесникот од листата на учесници на организираниот пазар од својата веб страница.

Доставување информации

Член 22

- (1) Учесниците на пазарот се должни веднаш да го известат ООПЕЕ за сите измени во фактичката или правната состојба, кои би можеле да доведат до тоа условите за прием повеќе да не се исполнети, а особено за измени во:
- 1) промени во формата, називот и седиштето на правното лице на учесникот на пазарот;

- 2) промени во сопственичката структура и
  - 3) промена на овластеното лице/лица.
- (2) На барање на ООПЕЕ, сите учесници на пазарот се должни веднаш да ги достават сите документи поврзани со измените наведени во став (1) на овој член.

ГЛАВА V. ДОГОВОРИ, ТРАНСАКЦИИ И ПАЗАРНИ СЕГМЕНТИ

Договорни трансакции

Член 23

- (1) Одобрените договорни трансакции кои се склучени на организираниот пазар се комерцијални договори за физичка испорака на електрична енергија во рамките на македонскиот пазар на електрична енергија.
- (2) Извршувањето на договорните трансакции на организираниот пазар вклучува неотповиклива обврска на определен датум и во определено време и тоа:
  - 1) за купувачот да ја преземе испораката на договорната трансакција и да изврши порамнување по дефинираната цена и
  - 2) за продавачот да ја испорача договорната трансакција и да прими порамнување по дефинираната цена.
- (3) На организираниот пазар во сите сегменти, обврската за испорака се извршува по пат на номинирање на договорните трансакции до ОЕПС и ОПЕЕ согласно Правилата за регистрација на учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори.
- (4) Во случај на не совпаѓање на номинациите од ООПЕЕ и учесникот на пазарот, се зема во предвид номинацијата која ја испраќа ООПЕЕ.

Котирање на договорни трансакции

Член 24

- (1) Договорните трансакции кои ООПЕЕ може да ги котира на организираниот пазар на електрична енергија се:
  - 1) продукти за физичка испорака на пазарот ден однапред и
  - 2) продукти за физичка испорака на пазарот во тековниот ден.
- (2) ООПЕЕ одлучува за воведување и/или отстранување на продукти кои се тргуваат на организираниот пазар. Одборот на организираниот пазар може да дава предлози за воведување или повлекување на продукти од организираниот пазар.

- (3) ООПЕЕ може да одлучи привремено или трајно да не дозволи една или повеќе договорни трансакции. Освен во исклучителни околности, оваа одлука се доставува до учесниците на пазарот со доставување на пазарно известување.

Отповикување и суспензија на продукти

Член 25

- (1) ООПЕЕ може да го отповика приемот на продукт кој се тргува на организираниот пазар или да го суспендира тргувањето на организираниот пазар ако е загрозено нормалното функционирање на организираниот пазар или се нарушува интегритетот на пазарот.
- (2) Во случај на какво било отповикување на прием на продукти или каква било суспензија на тргувањето на организираниот пазар, ООПЕЕ е должен веднаш да ги извести учесниците на пазарот. Ако тргувањето на одредени продукти на организираниот пазар е целосно или делумно суспендирано, учесникот на пазарот не може да доставува нови налози со таков продукт.
- (3) Во случаите од став (1) и став (2) на овој член, сите постоечки налози кои содржат вакви продукти ќе бидат откажани.
- (4) Во случај на суспензија на продукти, ООПЕЕ може да издаде различни инструкции за поединечни случаи.

Постапување во случај на електроенергетска криза

Член 26

- (1) Во случај на прогласување на електроенергетска криза од страна на надлежните органи, во согласност со член 32 од Законот за енергетика*, ООПЕЕ постапува во согласност со мерките пропишани во Планот за подготвеност за справување со ризици и одлуките на надлежните државни органи.
- (2) ООПЕЕ, во тесна координација со Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини и ОЕПС, може да донесе одлука за:
- 1) привремена суспензија на тргувањето на пазарот ден однапред и/или пазарот во тековниот ден врз основа на одлука донесена по член 89 од Правилата за регистрација на учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори;
  - 2) измена на временските рамки за тргување дефинирани во овие правила и
  - 3) воведување на други специфични мерки неопходни за одржување на стабилноста на електроенергетскиот систем, под услов истите да се неопходни, сразмерни, недискриминаторни и привремени, согласно член 32 ставови (7) и (8) од Законот за енергетика* .
- (3) За сите преземени мерки согласно ставот (2) од овој член, ООПЕЕ е должен веднаш да ги извести сите учесници на пазарот преку официјално пазарно известување.

- (4) По престанокот на кризната состојба, ООПЕЕ ќе го врати редовниот режим на работа на организираниот пазар и за тоа ќе ги извести учесниците.

Пазарни сегменти и процедури за тргување

Член 27

- (1) Договорните трансакции на организираниот пазар за сегментот ден однапред се вршат преку процес на совпаѓање на налозите за тргување доставени од сите учесници преку процес на аукција.
- (2) Времето за отворање и затворање на книгата на налози за пазарот ден однапред го дефинира почетокот и крајот за дадена аукција и го определува ООПЕЕ, дефинирано во Прилог 1 – Оперативни правила, кој е составен дел на овие правила.
- (3) ООПЕЕ може да го продолжи или скрати времето на тргување, како и почетокот на кој било од периодите на тргување за дадена аукција се со цел да се одржат условите за уредно тргување на сегментот пазар ден однапред или поради технички причини поврзани со системите за тргување на ООПЕЕ.
- (4) Времето за тргување на сегментот ден однапред се состои од три последователни периоди:
- 1) период пред тргување;
  - 2) сесија на тргување и
  - 3) период по тргување.
- (5) Периодот пред тргување претставува период во кој што книгата на налози за трговија на сегментот ден однапред е отворена и во неа учесникот на пазарот може слободно да доставува, модифицира или брише налози за трговија на продукти.
- (6) Сесијата на тргување претставува период во кој се заклучува книгата на налози и се регистрираат сите активни налози за трговија на продукти од сите учесници. Во овој период системот за тргување ја пресметува цената постигната на сегментот ден однапред и врши алокација на реализираните количини на учесниците.
- (7) Период по тргување претставува период во кој што се објавуваат резултатите од аукцијата, алокацијата на истргуваните количини и распределба на договорните трансакции за секој учесник поединечно на анонимен начин.

Член 28

- (1) Договорните трансакции на организираниот пазар во сегментот пазар во тековниот ден се склучуваат преку процес на континуирано спарување на налози за тргување на продукти со приоритет цена-време за периодот на физичка испорака на договорната трансакција.

- (2) Времето за отворање и затворање на книгата на налози кое го дефинира почетокот и крајот за континуираната трговска сесија за пазарот во тековниот ден го определува ООПЕЕ, дефинирано во Прилог 1 – Оперативни правила, кој е составен дел од овие правила.
- (3) ООПЕЕ може да го продолжи или скрати времето на тргување, како и почетокот на кој било од периодите на тргување за континуираната сесија се со цел да се одржат условите за уредно тргување на сегментот пазар во тековниот ден или поради технички причини поврзани со системите за тргување на ООПЕЕ.
- (4) Времето за тргување на сегментот пазар во тековниот ден се состои од два последователни периоди:
  - 1) период пред тргување и
  - 2) период по тргување.
- (5) Периодот пред тргување претставува период во кој што книгата на налози за трговија на сегментот пазар во тековниот ден е отворена и во неа учесникот на пазарот може слободно да доставува, модифицира или брише налози за трговија на продукти за трговски интервал.
- (6) Период по тргување претставува период во кој книгата на налози го затвора трговскиот интервал и ги алоцира договорните трансакции за тој трговски интервал. Учесниците на пазарот не можат да доставуваат налози за тргување за затворениот трговски интервал.

Налози

Член 29

- (1) Налозите испратени до системите за тргување на ООПЕЕ мора особено да содржат:
  - 1) идентификација на налогот;
  - 2) тип на продукт што е внесен со налогот;
  - 3) идентификација на учесникот на пазарот;
  - 4) корисничка сметка за тргување на која е евидентиран налогот;
  - 5) ознака за зона за наддавање;
  - 6) количина;
  - 7) цена;
  - 8) пазарна страна (налог за купување или продавање) и
  - 9) типот, валидноста и условите за извршување на налогот.
- (2) Книгата на налози и договорните трансакции се анонимни.

Интелектуална сопственост и лиценци

Член 30

- (1) ООПЕЕ за извршување на своите обврски ги има добиено сите лиценци потребни за користење на системите за тргување на пазарот ден однапред и пазарот во тековниот ден и пренос на налози.
- (2) Секоја страна ќе ја задржи сопственоста на документите, податоците и информациите од секаков вид, кои се пренесуваат до другата страна според овие правила и до кои секоја од страните може да има пристап.
- (3) Учесникот на пазарот му гарантира на ООПЕЕ, дека ги поседува овластувањата и/или сопственичките права и/или договорите за лиценца за сите конфигурации, фирмвер и софтвер потребни за тргување. За случаите кога учесникот користи софтверска апликација за пристап на организираниот пазар, доколку е потребна лиценца или обезбедување на друго еквивалентно право за софтверска апликација, одредбите кои се однесуваат на таквата лиценца или право се приложуваат кон овие правила или се обезбедуваат од ООПЕЕ за учесникот на пазарот и тој мора да ги почитува.
- (4) Учесникот на пазарот ги почитува правата на интелектуална сопственост на ООПЕЕ, и на сите трети лица, кои обезбедуваат системски или софтверски апликации потребни за пристап до организираниот пазар. Учесникот на пазарот ќе ги преземе сите разумни мерки во однос на својот персонал и трети лица за заштита на споменатите права и особено ќе се воздржи од менување на упатувањата на правата на сопственост и авторските права наведени во материјалите доставени од ООПЕЕ. Учесникот на пазарот не може да ги отстрани или менува упатувањата на авторски права, трговски марки, трговски имиња или други ознаки за интелектуална сопственост.

Користење на податоци

Член 31

- (1) ООПЕЕ е сопственик на податоците за пазарот кои произлегуваат од договорните трансакции на организираниот пазар на електрична енергија и ООПЕЕ има право да ги користи податоците за количините на тргување врз основа на налозите доставени од учесниците на пазарот за статистички цели. Ваквите статистики може да бидат и јавно објавени, при тоа податоците се анонимни.
- (2) Доколку учесникот на пазарот користи надворешен давател на услуги во врска со своите активности на организираниот пазар на електрична енергија, во договорите склучени со давателот на услугите ја содржат одредбата од став (1) на овој член.
- (3) Учесникот на пазарот ќе ги користи податоците за пазарот исклучиво за цели на тргување на организираниот пазар на електрична енергија и за свои потреби.

- (4) Секоја страна ја овластува другата страна да го користи нејзиното корпоративно или трговско име како комерцијална референца.
- (5) ООПЕЕ не смее да објавува информации за дејноста на учесникот на пазарот и да ги споделува таквите информации со трето лице, со исклучок на субјекти или други институции директно вклучени во извршувањето на должностите и одговорностите кои произлегуваат од овие правила или Правилата за регистрација за учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори, под услов таквото споделување да се должи на спроведувањето на овие правила.

Принципи и ограничување на одговорност

Член 32

- (1) Никоја од страните нема да се смета за одговорна во следните случаи:
  - 1) во случај на виша сила, при што настанот кој е надвор од контролата на засегнатите страни и не можел разумно да се предвиди и чие влијание не може да се избегне со преземање разумни дејства, а резултира во неможност за извршување на правилата и прописите, вклучително:
    1. штрајкови, вклучително и во просториите на давателите на услуги на ООПЕЕ;
    2. секој закон или пропис, со кој се ограничува давањето на услуги и секоја одлука на јавните институции и
    3. секој настан квалификуван како виша сила според договорите за начинот и условите за користење на електропреносната мрежа и надоместокот за користење на електропреносниот систем, потпишани со ОЕПС, како што е наведено во овие правила, вклучувајќи ги и нивните анекси;
  - 2) нефункционалност на услугата што ја користи страната, која не ги исполнува обврските, ако таквата нефункционалност може да се припише на околности надвор од нејзина контрола, кои произлегуваат, меѓу другото, од достапност, дефект или прекин на телекомуникациските мрежи или од ограничувања наметнати од телекомуникациските оператори или други даватели на услуги;
  - 3) неточност, делумна или целосна достапност или некомплетност на техничките информации или податоци кои се добиени од трети лица и
  - 4) уништување на дигитални податоци за време на пренос преку интернет или по пристигнување или испраќање од компјутерскиот хардвер кој се користи за комуникација помеѓу учесникот на пазарот и ООПЕЕ.
- (2) Во случаите од став (1) на овој член, ООПЕЕ и учесникот на пазарот може да се сметаат за одговорни само за директна штета што ја претрпела другата страна во случај на повреда извршена од која било од страните на некоја обврска предвидена со правилата и прописите.

- (3) По исклучок од став (2) на овој член, директна штета не претставува комерцијална штета, деловна загуба, комерцијално нарушување од секаков вид, загубена добивка, кои може да се препишат, меѓу другото, на отсуството на комуникација или обработка на налози.

Поништување по службена должност од страна на ООПЕЕ

Член 33

- (1) ООПЕЕ може по службена должност да поништи договорна трансакција на организираниот пазарот, доколку тоа е технички и оперативно возможно, и доколку е исполнет еден од следните услови:
- 1) трансакцијата или налогот не се во согласност со овие правила или други важечки прописи;
  - 2) настанала очигледна грешка или технички дефект во системите за тргување и
  - 3) постои ризик да се загрози стабилноста на функционирање на организираниот пазар.
- (2) Поништување по службена должност може да биде иницирано од страна на ООПЕЕ, по сопствено утврдување или по оправдано барање од учесник/ци на пазарот.
- (3) При поништување по службена должност, ООПЕЕ треба да:
- 1) го известат учесникот/учесниците на пазарот по пат на електронска пошта и преку системите за тргување, во најбрз можен рок;
  - 2) ја евидентира причината, времето и обемот на поништувањето во дневникот на настани и
  - 3) ги ажурира сите засегнати позиции и расположливи финансиски ограничувања.
- (4) Доколку поништената договорна трансакција веќе била предмет на клиринг и финансиско порамнување, ООПЕЕ ја спроведува соодветната корекција согласно Прилог 2 - Клиринг и финансиско порамнување.
- (5) ООПЕЕ, кога е соодветно, објавува известување за поништувањето по службена должност, без откривање на идентитетот на учесникот на пазарот.
- (6) Поништувањето по службена должност од страна на ООПЕЕ, согласно овој член, претставува конечна оперативна одлука, што учесниците на пазарот ја признаваат како таква.

Одговорности на ООПЕЕ

Член 34

- (1) ООПЕЕ или други лица ангажирани од ООПЕЕ прифаќаат одговорност за штети кои настанале од користењето на системите за тргување на ООПЕЕ, само ако и во степен во кој тие се резултат на груба небрежност или намерни активности на неговите органи или различни застапници.
- (2) ООПЕЕ, нема да биде одговорен за штетните последици во случај на:

- 1) неможност или потешкотија на учесникот на пазарот да пристапи до системите за тргување на ООПЕЕ, поради хардверот или опремата за пристап за кои е одговорен учесникот на пазарот или трето лице;
  - 2) индиректна штета, како на пример комерцијална штета, изгубена работа, комерцијален прекин од каков било вид, загубена добивка кои може да се припишат, меѓу другото, на недостатокот на комуникација или обработка на налози, со тоа што се подразбира дека сите правни постапки покренати против учесник на пазарот од трето лице претставуваат индиректна штета, која не дава право на надомест на штетата. Учесникот на пазарот го штити ООПЕЕ во сите тужбени постапки или жалби и го ослободува од одговорност во однос на сите пресуди против учесникот без оглед на основата и природата на тужбата или жалбата;
  - 3) приговор против тргување извршено од страна на учесникот на пазарот, при што приговорот е покренат по периодот на откажување и
  - 4) случај на виша сила кој влијае врз испораката. Овие настани ги вклучуваат настаните кои се сметаат за виша сила согласно договорите за пристап на мрежа потпишани со ОЕПС, како што е наведено во овие правила.
- (3) Во случај ООПЕЕ да биде повикан да сноси одговорност, секоја од страните се изречно согласни дека вкупниот надомест на штета нема да надминува вкупно 100.000 евра во денарска противвредност годишно, вклучувајќи ги сите настани. Во случај ООПЕЕ да биде повикан да сноси одговорност за штета, ООПЕЕ е должен да исплати надомест на штета кон засегнатите страни, при што вкупниот износ на сите исплати по основ на надомест на штета во една календарска година не може да надмине 100.000 евра во денарска противвредност, вклучувајќи ги сите настани.

Општи услови за обезбедување на услуги

Член 35

- (1) Секоја од страните (ООПЕЕ и учесникот на пазарот) може да ангажира еден или повеќе даватели на услуги или подизведувачи по сопствен избор за извршување на одредбите на овие правила.
- (2) Давателите на услуги или подизведувачите избрани за работење во системите за тргување и системот за клиринг и порамнување ќе им бидат доставени на учесниците на пазарот по пат на известување.
- (3) Страната која ангажира подизведувач или давател на услуги е должна за извршувањето на обврските и за усогласеноста со овие правила.
- (4) Секоја страна ја овластува другата да им ги обезбеди на своите даватели на услуги или подизведувачи, кога тоа е неопходно, информациите кои им се потребни на давателите на услуги или подизведувачите за исполнување на нивните обврски. При тоа страните мора да водат сметка дека нивните договорни односи со давателите на услуги или подизведувачите се компатибилни со овие правила, особено со одредбите кои ја регулираат доверливоста на податоците и деловните тајни.

Технички системи

Член 36

- (1) ООПЕЕ се обврзува да користи вообичаени ресурси при имплементирање на информациските системи, со цел, колку што е можно, да обезбеди континуитет и достапност на услугите кои се обезбедуваат според овие правила.
- (2) Во случај на дефект на системот за тргување кое може да влијае на учесникот на пазарот, ООПЕЕ ќе го информира засегнатиот учесник на пазарот за природата и очекуваното времетраење на ваквиот дефект.
- (3) Учесникот на пазарот ќе пристапува до системите за тргување единствено преку електронскиот систем за пренос и примање налози наведен од ООПЕЕ.
- (4) Учесникот на пазарот е должен да ги почитува процедурите за пристап до системите на ООПЕЕ.
- (5) Учесникот на пазарот одржува хардверско и софтверско опкружување, кое е во согласност со Техничката документација за пристап кон системите на ООПЕЕ.
- (6) Доколку користењето на услугите од страна на учесникот на пазарот го нарушува работењето на системот за тргување, ООПЕЕ или овластено трето лице ќе контактира.
- (7) Учесникот на пазарот нема да го прикрива својот вистински идентитет или да присвојува туѓ идентитет.
- (8) ООПЕЕ на барање на учесникот на пазарот ќе му ги достави техничките и оперативните документи потребни за управување со техничката опрема за пристап до услугите со учесникот на пазарот со цел да ги прекине таквите нарушувања. Доколку овие нарушувања не може да се елиминираат во разумен временски период или доколку го загрозуваат системот за тргување, тогаш ООПЕЕ може времено да го суспендира пристапот на учесникот на пазарот до пазарот, без тоа да влијае на спроведувањето на останатите одредби од овие правила и на правото на надомест на штета поради таквите нарушувања.
- (9) Учесникот на пазарот треба да ги преземе сите неопходни чекори за усогласување со техничките спецификации, согласно Техничката документација за пристап кон системите на ООПЕЕ.

Користење на системите од страна на учесникот на пазарот

Член 37

- (1) Учесникот на пазарот ги користи услугите кои ги нуди ООПЕЕ, техничките капацитети за пристап до тие услуги, поврзаниот хардвер и софтвер, ИТ и телекомуникациската опрема, како и медиумите за пренос:
  - 1) во согласност со важечките закони и прописи;
  - 2) во согласност со техничката документација;
  - 3) во согласност со правилата и прописите на ООПЕЕ;

- 4) само во врска со услугите кои ги нуди ООПЕЕ, при што за секоја друга употреба, поврзување со други мрежи и споделување датотеки или податоци со други мрежи или апликации потребно е писмено одобрение од ООПЕЕ и
  - 5) без да ги стави на располагање на трети лица, кои не се овластени според правилата и прописите на ООПЕЕ, без при тоа да ги доделува, дава во подзакуп, менува, заложува, пренесува или става на располагање на трети лица во која било форма.
- (2) ООПЕЕ обезбедува функционална помош за учесникот на пазарот, како што е дефинирано во правилата и прописите на ООПЕЕ.

Безбедносни мерки

Член 38

- (1) ООПЕЕ и учесникот на пазарот ги почитуваат физичките и логичките безбедносни мерки наменети за заштита на интегритетот на системите на другата договорна страна. Секоја страна има целосна контрола, директно или индиректно, врз структурата и спроведувањето на својата политика за издавање на овластувања за логичен пристап до мрежата.
- (2) Секоја страна има целосна одговорност за развивање на политики, правила, методи и процедури на оваа тема и може да ги ажурира со цел да ја одржи и подобри заштитата на своите ИТ ресурси во согласност со овие правила и техничката документација.
- (3) Во однос на пристапот до системите секоја страна има одговорност за организирање на внатрешни логички и физички безбедносни мерки, вклучувајќи и ограничување на пристапот до локацијата на која се наоѓа опремата, со цел да ги заштити своите кодови за пристап од неовластени трети лица.
- (4) Пред да испрати какви било информации за системите за пренос на податоци поставени за пристап до ООПЕЕ, секоја страна ќе обезбеди преземање на мерки за да се избегне ширење, особено на компјутерски вируси преку системите на другата страна и нејзината конфигурација.
- (5) Секоја страна ќе дефинира бекап процедури за инструкции, податоци и датотеки. Ако некоја од страните забележи дека до системите пристапило неовластено трето лице, ќе ја предупреди другата страна за да ја испита причината за таквото пристапување и ќе ја упати да преземе соодветни дејствија.
- (6) Учесникот на пазарот е согласен ООПЕЕ, да ги снима телефонските разговори и се согласува дека таквите снимки може да претставуваат прифатлив доказ.
- (7) Секоја страна е одговорна за преземање соодветни мерки за заштита на сопствените податоци, софтвер и хардвер од пристап на неовластени трети лица и заразување со компјутерски вируси со помош на логични и физички безбедносни мерки, вклучувајќи заштитни ѕидови имплементирани според прифатена пракса.

- (8) Учесникот на пазарот е одговорен за поврзување со системите за тргување на пазарот ден однапред и пазарот во тековниот ден. При тоа учесникот на пазарот мора да ги добие административните овластувања, да ги направи потребните претплати и потребните поврзувања или тоа да го стори некој друг во негово име.
- (9) Учесникот на пазарот мора да ги надградува своите услуги и технички капацитети за пристап до системите за тргување веднаш штом таквите надградби ќе бидат достапни од ООПЕЕ. ООПЕЕ ќе ги обезбеди надградбите или со цел да се подобрат услугите што се обезбедуваат за учесникот на пазарот или поради технички императиви за што го информира учесникот на пазарот.

Ценовник

Член 39

- (1) По претходно одобрување на Регулаторната комисија за енергетика ООПЕЕ донесува одлука за износот на надоместоците за учество на организираниот пазар на електрична енергија и ги објавува на својата веб страница.
- (2) Структурата на надоместоците за работа на организираниот пазар е:
  - 1) прием на организираниот пазар на електрична енергија;
  - 2) годишен надоместок за учество на пазарот ден однапред;
  - 3) годишен надоместок за учество на пазарот во тековниот ден;
  - 4) надоместок за договорни трансакции на пазарот ден однапред;
  - 5) надоместок за договорни трансакции на пазарот во тековниот ден;
  - 6) надоместок за клиринг и порамнување на договорни трансакции;
  - 7) надоместок за тргување во име на учесникот и
  - 8) надоместок за корисник на системите за тргување кој не е стандарден.
- (3) Годишните надоместоци се плаќаат квартално и се фактурираат на почетокот на секој календарски квартал. Ако учесникот на пазарот не е учесник во цел квартал, тогаш надоместоците се пресметуваат на месечна основа и се плаќаат од месецот по приемот а се фактурираат на почетокот на кварталот кој следува по месецот на прием.
- (4) Надоместоците за трансакции се пресметуваат и фактурираат по календарски месец.
- (5) Сите банкарски трошоци во процесот на плаќање ги сноси учесникот на пазарот.
- (6) Сите плаќања се извршуваат во македонски денари согласно националната регулатива за платен промет.
- (7) Сите цени на надоместоците за услугите на ООПЕЕ, не вклучуваат ДДВ и тие се наплаќаат согласно македонското даночно законодавство.
- (8) Операторот на пазарот може да определи дополнителни попусти и истите ќе ги објави на веб страната на МЕМО.

ГЛАВА VI. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Применливи закони и прописи

Член 40

- (1) Сите прашања поврзани со овие правила, тргувањето, клирингот и сродните активности се регулираат со важечките правни прописи на Република Северна Македонија.
- (2) Трансакциите ќе се смета дека се склучени во Скопје, Република Северна Македонија.
- (3) За место во кое се врши клирингот на трансакциите се смета седиштето на ООПЕЕ.

Решавање спорови

Член 41

- (1) Во врска со примената на овие правила и со актите и дејствијата на ООПЕЕ поврзани со регистрацијата на учество, тргувањето, клирингот и финансиското порамнување, ООПЕЕ одлучува по барања и приговори на учесниците на пазарот согласно овие правила.
- (2) Против одлуката на ООПЕЕ може да се поднесе приговор до Регулаторна комисија за енергетика согласно член 73 став (1) точка 4) од Законот за енергетика*. Приговорот не го одложува извршувањето на одлуката.

Толкување и стапување во сила

Член 42

- (1) Сите временски референци во правилата се однесуваат на CET и CEST.
- (2) Постојниот одбор на организиран пазар продолжува да ја врши својата функција согласно важечките правила, се до изборот на нов одбор на организираниот пазар.
- (3) Со денот на влегување во сила на овие правила, престануваат да важат Правилата за работа на организиран пазар на електрична енергија (“Службен весник на Република Северна Македонија” бр. 77/23 и бр. 42/25).
- (4) Овие правила влегуваат во сила со денот на објавувањето во “Службен весник на Република Северна Македонија”.

ПРИЛОГ 1 – ОПЕРАТИВНИ ПРАВИЛА

ГЛАВА I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Предмет и примена

Член 1

- (1) Во овие Оперативни правила се уредуваат деталните постапки за тргување на пазарот ден однапред и пазарот во тековниот ден.

ГЛАВА II. ПОСТАПКИ ЗА ТРГУВАЊЕ НА ПАЗАРОТ ДЕН ОДНАПРЕД

Општи одредби

Член 2

- (1) Тргувањето на пазарот ден однапред се одвива преку аукција организирана од ООПЕЕ во денот Д-1 за испорака во денот Д.
- (2) Налозите доставени за тргување на пазарот ден однапред се однесуваат само на тргување за еден период на испорака.
- (3) За валиден се смета само последниот активен налог впишан во книгата на налози на пазарот ден однапред доставен од учесникот на пазарот.
- (4) На пазарот ден однапред забрането е да се доставуваат немонотони налози.

Карактеристики на налозите

Член 3

- (1) Налозите за купување и/или продавање можат да бидат:
  - 1) неограничени налози за договорна трансакција (налози независни од цената), се налози за купување или продажба без ограничување на цената и тие се извршуваат по цена постигната на пазарот во тој час и
  - 2) ограничени налози за договорна трансакција (ограничени налози), се налози за купување или продажба со ограничување на цената и тие се извршуваат по постигнатата цена на пазарот во рамките на ограничувањето.
- (2) За ограничените налози цените за ограничување мора да бидат помеѓу минималната и максималната дефинирана цена на пазарот ден однапред.
- (3) Неограничените налози мора да ги содржат само минималната и максималната цена дефинирана на пазарот ден однапред.

- (4) Налогот за продавање се изразува со знак „-“ како индикатор за продавање, пред количината која учесникот сака да ја понуди во налогот.
- (5) Налогот за купување се изразува без знак пред количината која учесникот сака да ја купи.
- (6) Цените не вклучуваат никакви даноци и други надоместоци.

Валидност и обработка на налози

Член 4

- (1) Испратените налози за трговија на пазарот ден однапред остануваат во книгата на налози се до:
  - 1) откажување на налогот од страна на трговецот на пазарот кој го внел налогот;
  - 2) промена на налогот од страна на трговецот на пазарот или
  - 3) извршување на налогот.
- (2) Ограничувањата за доставување на налози за трговија зависат од максимален трговски лимит на изложеност во денари изразени во евра со средниот курс објавен на Народна банка на Република Северна Македонија (во понатамошниот текст: НБРСМ) на денот на аукција за секој учесник на пазарот согласно финансиската гаранција.
- (3) Ограничувањата за тргување се однесуваат на налози за склучување на договорни трансакции кои ја отсликуваат најголемата изложеност што ја прави учесникот на пазарот.
- (4) Ограничувањата за тргување ги определува ООПЕЕ за секој учесник на пазарот посебно, во зависност од финансиската гаранција која ја обезбедил учесникот.
- (5) Во случај налогот да не е во согласност со ограничувањата за тргување, тогаш налогот се одбива и не се запишува во книгата за налози.
- (6) Учесникот на пазарот добива известување за одбивање на налогот преку порака во системите за тргување.

Книга на налози и утврдување на резултати

Член 5

- (1) Книгата на налози и договорните трансакции кои произлегуваат од налозите се анонимни.
- (2) Затворањето на книгата на налози може да се одложи до времето определено од ООПЕЕ.
- (3) По затворање на книгата на налози, не смее да се внесуваат нови налози за трговија и не можат да се менуваат или повлекуваат доставените налози.
- (4) Договорните трансакции што произлегуваат од доставените налози се обврзувачки и неотповикливи.
- (5) Аукциите се одржуваат секој ден по затворањето на книгата на налози.

- (6) Цената се определува со совпаѓањето на агрегираната крива на понуда и агрегираната крива на побарувачка на поединечните налози на учесниците на пазарот.
- (7) Сите договорни трансакции во секој час за кој се извршува аукцијата се склучуваат согласно цената од став (6) на овој член.

Карактеристики на исходот од аукцијата

Член 6

- (1) Налозите за продажба нема да се извршуваат за понудените количини над постигнатата цена во соодветниот трговски интервал.
- (2) Налозите за купување нема да се извршуваат за понудените количини под постигнатата цена во соодветниот трговски интервал.
- (3) Налозите за продажба ќе се извршуваат за понудените количини под постигнатата цена во соодветниот трговски интервал.
- (4) Налозите за купување ќе се извршуваат за количините над постигнатата цена во соодветниот трговски интеграл.
- (5) Налозите за тргување може да не бидат извршени или може да бидат делумно извршени за понудените количини по цена еднаква на ограничувањето и постигнатата цена во соодветниот трговски интервал.
- (6) Налозите не смеат да се извршуваат за количини поголеми од количината наведена во налогот.
- (7) Сите договорни трансакции склучени на пазарот ден однапред се извршуваат по цената постигната на пазарот во соодветниот трговски интервал.

Резултати и објавување на резултати

Член 7

- (1) Резултатите од аукцијата се достапни во време наведено во Параметри за тргување на пазарот ден однапред дефинирани во Прилог 1 - Оперативни правила.
- (2) Резултатите од аукцијата вклучуваат:
  - 1) цена и вкупна количина за секоја договорна трансакција и
  - 2) купените и продадените количини, распределени по договорни трансакции и портфолио на анонимен начин.
- (3) ООПЕЕ испраќа потврда за тргување која ги содржи следниве информации:
  - 1) одредена цена и вкупна количина за секоја договорна трансакција и
  - 2) договорните трансакции за соодветниот учесник склучени врз основ на нивните налози.

Систем за тргување на пазарот ден однапред - MATS

Член 8

- (1) Системот MATS е веб базиран софтвер. MEMO му доставува на учесникот на пазарот корисничко име (User ID) и шифра за пристап (access code) кои се потребни за пристап во програмот за пренос на налози. Ученик на пазарот може да пристапи до системот MATS преку веб пребарувач, под услов да се исполнети барањата за конфигурација на опремата и мрежата. MEMO ќе го известува учесникот на пазарот секогаш кога ќе има достапни ажурирања за системот MATS.
- (2) Учесникот на пазарот добива корисничка лиценца за системот MATS и е должен да ги почитува условите на лиценцата. Сите права на интелектуална сопственост поврзани со системот MATS ги поседува EPEX Spot или неговите добавувачи и тие се заштитени согласно важечките закони и меѓународните договори. MEMO и неговите добавувачи ги задржуваат сите права кои не се изречно доделени на учесникот на пазарот. Системот MATS е резервиран за ексклузивна употреба од учесникот на пазарот и единствено за цели на тргување на сегментот пазар ден-однапред на MEMO во согласност со правилата и прописите.
- (3) Учесникот на пазарот нема право да ја додели, отстапи или пренесе корисничката лиценца на друг субјект. Корисничката лиценца останува доделена сè додека е на сила Договорот за учество. Корисничката лиценца ќе се поништи, ако учесникот на пазарот не ги почитува нејзините услови.

Вонредни ситуации

Член 9

- (1) Доколку дојде до вонредна ситуација, особено доколку системот или информациите потребни за извршување на аукцијата се недостапни или доколку некој инцидент го спречи затворањето на книгата на налози или одржувањето на аукцијата во нормални околности, ООПЕЕ може да ги преземе следниве мерки:
  - 1) да го промени времето во кое се затвора книгата на налози или во кое се објавува исходот од аукцијата;
  - 2) да побара од учесниците да достават нови налози или да ги изменат постојните налози. Во тој случај, ООПЕЕ ги известува учесниците за новото време на затворање на книгата на налози и
  - 3) да ја поништи аукцијата или исходот од аукцијата ако ООПЕЕ смета дека аукцијата или исходот од аукцијата влијае на интегритетот на пазарот.
- (2) Доколку се појави вонредна ситуација и доколку затворањето на книгата и/или времето на објавување на резултатите е одложено, или ако аукцијата или резултатите од аукцијата се поништени, учесниците на пазарот ќе бидат известени за ова преку електронска порака или со порака во системот за тргување или со објава на веб- страницата на ООПЕЕ. При тоа сите резултати добиени пред вонредната ситуација се неважечки и го ослободуваат ООПЕЕ од секаква одговорност поврзана со точноста на овие резултати.

- (3) Во случај да се одложи затворањето на книгата на налози на барање на одреден учесник на пазарот, кој има сериозни технички проблеми, ООПЕЕ го задржува правото јавно да го објави идентитетот на гореспоменатиот учесник на организираниот пазар.
- (4) Во случај на неможност да се спроведе аукција:
  - 1) нема да се изврши ниту еден налог и
  - 2) наместо резултатите од аукција ќе се објават цените од соодветниот ден од претходната недела (Д – 7) или други репрезентативни цени.
- (5) ООПЕЕ, ќе ги информира учесниците на пазарот преку електронска пошта за една од следните одлуки:
  - 1) одложување на аукцијата со нов распоред за пренос на налози, прилагоден на новото време на публикација или
  - 2) откажување на аукцијата за конкретниот ден.

ГЛАВА III. ПОСТАПКИ ЗА КОНТИНУИРАНО ТРГУВАЊЕ НА ПАЗАРОТ ВО ТЕКОВНИОТ ДЕН

Општи одредби

Член 10

- (1) Тргувањето на организираниот пазар на електрична енергија во сегментот пазар во тековниот ден се одвива преку организирана континуирана сесија за тргување блиску до реално време.
- (2) Тргувањето на пазарот во тековниот ден е организирано како континуирана сесија за тргување на која се внесуваат, менуваат и спаруваат налози во реално време.
- (3) Континуираната сесија е организирана од отворање на книгата на налози до затворање на трговскиот интервал.
- (4) Континуираната сесија за тргување се одвива во два режими на работа и тоа:
  - 1) непрекинат режим на работа каде што сите учесници на пазарот можат да доставуваат, модифицираат или бришат налози за тргување кои ќе бидат предмет на спарување за да се склучат договорни трансакции најдоцна еден час пред физичката испорака и
  - 2) условен режим на работа во кој спарувањето на налозите е дозволено само доколку еден од налозите за склучување на договорни трансакции вклучува учесник со претходно дефиниран сет на карактеристики и тоа најдоцна триесет минути пред физичката испорака.
- (5) Налозите за тргување се внесуваат и се извршуваат по корисничко име кое претставува посебна корисничка сметка на учесник на пазарот.
- (6) Налозите за тргување се испраќаат електронски преку електронски интерфејс до системот за континуирано тргување на пазарот во тековниот ден.

- (7) Учесниците на пазарот ќе добијат потврда дека налогот е правилно регистриран во книгата на налози на пазарот во тековниот ден.
- (8) ООПЕЕ може привремено да ја суспендира, одложи или откаже трговската сесија во случај на исклучителни околности што би можеле да го загрозат интегритетот или нормалното функционирање на пазарот.
- (9) На пазарот во тековниот ден не е дозволено вкрстено тргување од страна на еден учесник со кои учесникот би купувал и продавал продукт во ист трговски интервал, за иста цена. ООПЕЕ ги поништува овие налози.

Типови на налози

Член 11

- (1) Налозите за тргување доставени на континуирано тргување на пазарот во тековниот ден се локални и се спаруваат во системот за континуирано тргување управуван од ООПЕЕ.
- (2) Учесникот на пазарот може да ги доставува следните налози за континуирано тргување на пазарот во тековниот ден:
  - 1) ограничени налози за тргување: се налози за купување или продажба со дефинирано ограничување на цената, кои се извршуваат по одредената цена или подобра и
  - 2) налози за пазарно чистење: се блок налози дефинирани од учесникот на пазар со однапред дефинирани ограничувања на извршување дефинирани во член 13 од Прилог 1 – Оперативни правила од овие правила, кои можат да опфатат неколку ограничени налози и се спарени само со ограничени налози.
- (3) Ограничени налози за тргување се однесуваат за поединечна договорна трансакција и тие:
  - 1) се внесуваат со дефинирана цена и количина;
  - 2) можат да бидат делумно извршени;
  - 3) автоматски се спаруваат со спротивни налози во истата зона на наддавање и
  - 4) за секој не спарен дел останува во Книгата на налози додека не истече или не биде поништен од учесникот на пазарот.
- (4) Блок-налози дефинирани од учесникот на пазар преставуваат комбинација на повеќе последователни периоди на ограничени налози за тргување во рамките на истиот ден на испорака:
  - 1) блок-налогот се спарува само ако сите последователни периоди можат истовремено да се спарат (принцип “Сè-или-ништо”);
  - 2) блок-налозите може да содржат дополнително ограничување “Веднаш-или-поништи”. Во овој случај блок налозите стануваат налози за пазарно чистење и се спаруваат веднаш при првата можност за спарување со коресподентните ограничени налози за тргување;

- 3) два блок-налозите можат да се спаруваат меѓу себе само ако имаат идентични временски комбинации, со исклучок ако се внесени како налози за пазарно чистење и
- 4) делумно извршување на блок-налог не е дозволено, освен ако тоа не е утврдено со алгоритмот за совпаѓање.

Параметри на налозите

Член 12

- (1) За прифаќање на налозите за тргување во системот за континуирано тргување на пазарот во тековниот ден потребно е да се внесат сите потребни технички параметри.
- (2) Параметри на ограничените налози за тргување се:
  - 1) индикатор за купување или продавање;
  - 2) времетраење;
  - 3) ограничување на цената;
  - 4) зона на наддавање и
  - 5) ограничување на важноста.
- (3) Параметри на налогот за пазарно чистење се:
  - 1) индикатор за купување или продавање;
  - 2) период на испорака;
  - 3) количина;
  - 4) ограничување на цената;
  - 5) ограничување за склучување на договорна трансакција и
  - 6) тип на налог.
- (4) Налозите за пазарно чистење не се прикажани во книгата за налози на континуирано тргување и секоја неизвршена количина автоматски се откажува по обид за спарување.

Услови и карактеристики на спарување

Член 13

- (1) На пазарот во тековниот ден при континуирано тргување дозволени се следните ограничувања на налозите:
  - 1) “Веднаш-или-поништи”: налогот за трговија се спарува веднаш и може да биде делумно спарен. Секоја неспарена количина автоматски се поништува. Овие налози не се внесуваат во книгата на налози;
  - 2) “Изврши-или-уништи”: налогот за трговија се спарува веднаш и целосно. Доколку веднаш и целосното спарување не е возможно, налогот се поништува. Овие налози не се внесуваат во книгата на налози и

- 3) “Сè-или-ништо”: налогот за трговија се спарува целосно или воопшто не се спарува. Овие налози остануваат во книгата на налози се до нивно спарување или поништување од учесникот на пазарот.
- (2) Ограничувањата на налозите “Веднаш-или-поништи” и “Изврши-или-уништи” може да се применуваат само за поединечни ограничени налози за трговија. Блок налози дефинирани од учесникот можат да опфатат само “Сè-или-ништо”: ограничени налози. Сепак, доколку се комбинираат со “Веднаш-или-поништи”, тие стануваат налози за пазарно чистење кои се спаруваат веднаш, колку што е можно, во спротивност со ограничени налози.
- (3) Налозите може да ги содржат следните ограничувања на важност:
  - 1) “Валиден за трговска сесија”: налогот за трговија останува валиден до крајот на трговската сесија во континуираното тргување за соодветниот интервал, освен ако претходно не биде спарен или поништен и
  - 2) “Валиден до датум”: налогот за трговија останува валиден до датумот и времето дефинирани од учесникот на пазарот при внесувањето на налогот за трговија.

Член 14

- (1) Ајсберг налогот за тргување претставува посебен случај на ограничен налог за тргување кој има вкупна количина поделена на последователни видливи врвни делови.
- (2) При доставување на Ајсберг налог учесникот на пазарот ја определува вкупната количина, видливата врвна количина и може да го наведе ценовниот чекор, односно ценовна разлика помеѓу последователните видливи врвни делови.
- (3) Видливиот дел се внесува во Книгата на налози и се однесува како ограничен налог за тргување;
- (4) Кога видливиот дел е целосно спарен или поништен, системот за континуирано тргување во тековниот ден автоматски го внесува следниот видлив врвен дел од налогот сè додека не се спари вкупниот волумен со друг налог.
- (5) Секое ново парче се третира како нов ограничен налог во однос на временскиот приоритет и формирањето на цената.
- (6) Цената на секој нареден дел може да се прилагоди според ценовната разлика помеѓу последователните врвни делови, дефинирани од страна на учесникот на пазарот:
  - 1) за налози за купување: цена на секој нов видлив врвен дел од налогот Ајсберг е претходната цена по која се спарил налогот, намалена за ценовната разлика дефинирана од страна на учесникот и
  - 2) за налози за продажба: цена на секој нов видлив врвен дел од налогот Ајсберг е претходната цена по која се спарил налогот, зголемена за ценовната разлика дефинирана од страна на учесникот.
- (7) Минималната видлива врвна количина за Ајсберг налози изнесува 1 MWh.

- (8) Ајсберг налозите не можат да се комбинираат со ограничувањата “Веднаш-или-поништи” или “Изврши-или-уништи”. Ограничувањето “Сè-или-ништо” (AON) не е применливо за Ајсберг налози.
- (9) Доколку Ајсберг налогот се поништи, видливиот врвен дел и останатиот дел од Ајсберг налогот кој што сеуште не е видлив во книгата на налози, се отстрануваат од Книгата на налози.

Член 15

- (1) Книгата на налози за пазарот во тековниот ден е отворена 24 часа дневно, во текот на целата година, освен за време на периоди на одржување или привремени суспензии објавени од ООПЕЕ.
- (2) Налозите дозволени за трговија на пазарот во тековниот ден се поднесуваат електронски преку системот за тргување на Пазарот во тековниот ден на ООПЕЕ. По приемот, системот потврдува дека налогот е правилно регистриран во Книгата на налози.
- (3) Секој доставен налог се чува и се обработува по портфолио на учесникот на пазарот, кое претставува посебна корисничка сметка за тргување за учесникот на пазарот.
- (4) Книгата на налози е анонимна. Учесниците на пазарот може да ги видат податоците кои произлегуваат од договорните трансакциите на пазарот во тековниот ден, агрегираните податоци за купена и продадена електрична енергија за секој спарен налог, при тоа учесниците на пазарот кои ги доставуваат налозите се анонимни.
- (5) Налозите за тргување се приоритизираат и автоматски се спаруваат во системот за тргување на Пазар во тековниот ден според следните правила:
- 1) ценовен приоритет: налозите со најдобра цена (највисока за купување, најниска за продажба) имаат највисок приоритет за спарување;
  - 2) временски приоритет: кај налози со идентични ценовни граници, приоритетот се одредува на принципот прв стигнат прв услужен и
  - 3) раздвојување на налози за купување и продажба: налозите за купување и продажба се обработуваат одделно во книгата за налози, при што спарувањето се врши само помеѓу спротивни страни и истата зона на наддавање.
- (6) Спарувањето на налозите се врши континуирано во книгата на налози, сè додека постојат налози кои ги исполнуваат условите за спарување. Откако ќе се пронајдат налози погодни за спарување, системот за тргување на Пазарот во тековниот ден веднаш ги спарува тие налози и ја склучува договорната трансакција и ги ажурира расположливите количини и финансиската изложеност на двата учесника.
- (7) Налогот што не е спарен останува активен во книгата на налози сè додека не му помине неговата важност или не биде поништен од страна на учесникот на пазарот што го внел тој налог.

- (8) За секоја договорна трансакција склучена на Пазарот во тековниот ден, ООПЕЕ издава електронска потврда што ги содржи следните информации:
- 1) идентификација на договорна трансакција (датум и час на испорака);
  - 2) цена на спарување;
  - 3) вкупна количина за договорната трансакција;
  - 4) идентификационен код;
  - 5) анонимен код на договорната страна и
  - 6) време на извршување.
- (9) Сите договорни трансакции склучени согласно овој член се сметаат за обврзувачки и конечни од моментот на нивната регистрација во системот за тргување на Пазарот во тековниот ден на ООПЕЕ и подлежат на клиринг и финансиско порамнување Прилог 2 - Клиринг и финансиско порамнување.
- (10) Доколку се утврди неконзистентност или техничка грешка во процесот на спарување, ООПЕЕ може да го суспендира спарувањето на налозите кои се основ за договорна трансакција и да ја коригира грешката и да го обнови нормалното работење. ООПЕЕ без одлагање ги информира сите членови на пазарот за таквата мерка.

Систем за тргување на пазарот во тековниот ден - M7

Член 16

- (1) Пристапот до системот за континуирано тргување може да биде преку:
- 1) ComTrader интерфејс – Локално инсталирана клиентска апликација каде што се рачно се внесуваат налозите за тргување и
  - 2) API- Application Programming Interface – автоматизиран електронски пристап за внесување, модифицирање, откажување на налози и прибирање на податоци од пазарот во тековниот ден.
- (2) MEMO му доставува на учесникот на пазарот корисничко име (User ID) и шифра за пристап (access code) кои се потребни за пристап во системот M7.
- (3) MEMO му ги доставува на учесникот на пазар сите потребни мрежни и сигурносни параметри за воспоставување на конекција со M7 (VPN, TLS или еквивалент).
- (4) MEMO му ги обезбедува сите потребни инструкции за инсталација и конфигурација на ComTrader и API пристапите до M7.
- (5) MEMO ќе обезбеди тест и симулациска околина за верификација на конекцијата на учесникот на пазар пред пристап до продукциската околина.
- (6) Учесникот на пазарот е одговорен за:

- 1) одржување на сопствената хардверска и софтверска опрема како и одржување на интернет и мрежната конекција;
  - 2) да обезбеди дека само овластени лица ќе имаат пристап во системот за континуирано тргување во тековниот ден;
  - 3) да обезбеди заштита на сите податоци кои се потребни за воспоставување конекција и да овозможи забрана за пристап од страна на неовластени лица и
  - 4) веднаш да го извести ООПЕЕ во случај на сомневање за злоупотреба или губење на податоците за воспоставување на врска со системот.
- (7) ООПЕЕ ги известува учесниците на пазарот за сите планирани надградби, планирани исклучувања или промена на конфигурации што би влијаеле на работата на системот за тргување во тековниот ден.
- (8) Учесникот на пазарот што пристапува до системот M7 преку API треба да ги почитува следните техничките ограничувања и принципи на политика на фер користење:
- 1) бројот на настани на налозите (внесување, измена или откажување) не смее да го надминува прагот што го дефинира ООПЕЕ;
  - 2) забрането е прекумерно или злоупотреба на автоматизирано испраќање на пораки што би можеле да ја загорзат стабилноста на системот и
  - 3) во случаи на повторувачко надминување на бројот на настани на налозите, ООПЕЕ може привремено да го суспендира пристапот до API и да спроведе корективни мерки.
- (9) ООПЕЕ континуирано врши мониторинг на перформансите на системот и го задржува правото да го ограничи или суспендира пристапот доколку е потребно да се зачува безбедното и нормалното функционирање на пазарот во тековниот ден.
- (10) Учесниците на пазарот потврдуваат дека со поврзувањето во системот за континуирано тргување на пазарот во тековниот ден ги прифаќаат техничките и безбедносните процедури дефинирани од ООПЕЕ.

Оперативна и техничка документација

Член 17

- (1) Целта на техничката документација е да даде објаснувања кои се потребни за користење на веб-интерфејсот на системот MATS и пристап до системот M7. Документацијата е објавена на веб-страницата на ООПЕЕ. Станува збор за техничка документација на системите за тргување која е предмет на промени во зависност од верзијата на системот или во системот за тргување во целост. Објаснувањата кои се дел од техничката документација мора да се следат за да се осигури правилна употреба на системите за тргување.
- (2) ООПЕЕ на учесниците на организираниот пазар на електрична енергија обезбедува услуга за оперативна поддршка во текот на вообичаеното работно време и преку телефонски број објавен на веб-страницата на MEMO.

(3) При појава на технички проблеми:

- 1) засегнатиот учесник на пазарот веднаш ќе го извести ООПЕЕ за проблемите при внесување, испраќање или примање податоци од системот за тргување. Во тој случај, на учесникот на пазарот по исклучок му е дозволено да ги испраќа налозите преку процедурата за тргување во име на учесник објавена на веб страната на ООПЕЕ и
- 2) ООПЕЕ, од друга страна, ќе ги известува своите учесници на пазарот за сите општи прекини во неговите системи. Во таков случај, ООПЕЕ, го задржува правото да го ограничи поднесувањето на специфични видови на налози и ќе достави известување за специфичните ограничувања.

(4) Во случај на неможност за работа или продолжување на континуираното тргувањето на пазарот во тековниот ден поради технички проблеми или други околности:

- 1) Ниеден налог нема да се изврши или спари по настанување на настанот;
- 2) Сите не реализирани налози кои биле во системот пред настанување на настанот автоматски ќе бидат откажани и
- 3) ООПЕЕ ќе ги објавува известувањата со кои ќе ги информира учесниците на пазарот за настанатиот прекин и очекуваната постапка за враќање на системот во нормален режим на работа.

(5) Во случај на прекин во конекцијата или друг технички или функционален проблем при доставувањето налози кај учесникот на пазарот, учесникот на пазарот може да побара ООПЕЕ да доставува и повлекува налози во име на учесникот на пазарот. Овој процес се нарекува „тргување во име на учесникот“.

(6) ООПЕЕ ќе ги внесува налозите од став (5) во системите за тргување ако тоа е можно.

(7) Во случаите од став (5) на овој член, ООПЕЕ нема да биде одговорен за грешки освен ако тие се намерни или се резултат на груба небрежност.

(8) Учесникот на пазарот е должен преку прикачување во електронската порака наведена во процедурата тргување во име на учесникот која ООПЕЕ ја објавува на својот веб страна, да му го достави на ООПЕЕ налогот што треба да се внесе во оперативниот систем и веднаш да го извести ООПЕЕ дека е поднесено барање.

(9) ООПЕЕ задолжителните *.xls обрасци за тргување во име на учесник ги објавува на својата веб страница.

Параметри за тргување на пазарот ден однапред

Постапка за тргување	Дневни аукции
Денови на тргување	Во текот на целата година
Договорни трансакции (со рок на истекување)	1 час во денот Час 01: периодот помеѓу полноќ и 1:00 Час 02: периодот помеѓу 1:00 и 2:00 и така натаму Час 24: периодот помеѓу 23:00 и полноќ
Отворање на книгата на налози	24 часа на ден, почнувајќи 45 дена пред денот на испорака
Затворање на книгата на налози	Секојдневно во 10:35
Време на објавување	Колку што е можно поскоро, почнувајќи од 10:45
Клиринг и порамнување	Согласно прилог 2 – Клиринг и финансиско порамнување принцип T+1, T+2
Постапка за испорака	Номинација од ООПЕЕ и соодветните балансно одговорни страни до ОЕПС и ОПЕЕ.
Карактеристични налози	На денот на префрлување од летно во зимско сметање на времето, часот 03 се дели на два часа во кои може да се тргува посебно. На денот на префрлување од зимско во летно сметање на времето, во часот 03 не може да се тргува.
Минимални и максимални цени	0,1 ЕУР/1.000 ЕУР
Карактеристики на цените	Во ЕУР по MWh со две децимални места
Карактеристики за количината	Во MW со едно децимално место
Налози со ценовни ограничувања	
Минимален и максимален број на комбинации од цена/количина за налози за склучување на договорни трансакции	2 и 256

	100 Мб слободен простор на хард дискот	
	Веб базирана платформа	
Мрежни поставки	Стабилна интернет конекција и пребарувач по избор.	
	Препорачана минимална брзина на конекцијата е 256 Kbit/s или подобра.	
Нормални процедури		
Распоред	45 дена пред испораката, 24 часа на ден, до 10.35 часот во денот пред денот на испорака.	Најрано од 10:45
Испраќач	Учесник на пазарот	ООПЕЕ
Испратени информации	Цена	Клиринг цена
	Количини	Истргувана количина
	Вид на налог	Количина на склучени договорни трансакции
Искористен примарен систем	МАТС	МАТС
Искористен примарен систем	Е-пошта	Е-пошта

Параметри за тргување на пазарот во тековниот ден

Параметар	Опис/Дефиниција
Отворање на книгата на налози	18:00 часот
Затворање на книгата на налози	-1 час (1 час пред физичката испорака)
Истек на договорната трансакција	-1 час (1 час пред физичката испорака)
Условен режим на работа	
Отварање на книгата на налози	-1 час(1 час пред физичката испорака)
Затворање на книгата на налози	-30 минути (30 минути пред почетокот на физичката испорака)
Истек на налогот	-30 минути (30 минути пред почетокот на физичката испорака)
Дефинирање на часовни продукти на ограничени налози за поединечни договорни трансакции	
Постапка за тргување	Континуирано тргување
Денови на тргување	Во текот на целата година
Алгоритам за спарување	Цена-Време
Договори за тргување (со рок на истекување)	1 час во денот Час 01: периодот помеѓу полноќ и 1:00 Час 02: периодот помеѓу 1:00 и 2:00 и така натаму Час 24: периодот помеѓу 23:00 и полноќ

Спарување на налози за континуирано тргување	Да (спарување со часовни блок налози)
Карактеристики за количината	Во MW со едно децимално место
Минимални и максимални количини	0,1 MWh /999 MWh
Карактеристики на цените	Во ЕУР по MWh со две децимални места
Минимални и максимални цени	0,1 ЕУР/9.999,99 ЕУР
Клиринг и порамнување	Дефинирано во Прилог 2 - клиринг и порамнување
Постапка за испорака	Номинација од ООПЕЕ и соодветните балансно одговорни страни до ОЕПС и ОПЕЕ.
Допуштени налози	На денот на префрлување од летно во зимско сметање на времето, часот 03 се дели на два часа во кои може да се тргува посебно. На денот на префрлување од зимско во летно сметање на времето, во часот 03 не може да се тргува.
Ајсберг налози	Да (Минималната видлива врвна количина изнесува 1 MWh)
Ценовна разлика на Ајсберг налозите помеѓу последователните видливи врвни делови	-/+ (0.01-1.00)
Изврши-или-уништи	Да
Веднаш-или-поништи	Да
Име на налогот – Пример за долга верзија	20221002 11:00–20221002 12:00
Име на налогот – Пример за кратка верзија	11–12 (Т11–Т12)
Дефинирање на часовни продукти на блок налози	
Постапка за тргување	Континуирано тргување

Денови на тргување	Во текот на целата година
Алгоритам за спарување	Се-или-Ништо
Спарување на налози за континуирано тргување	Да (спарување со ограничени налози со поединечни договорни трансакции)
Карактеристики за количината	Во MW со едно децимално место
Минимални и максимални количини	0,1 MWh /999 MWh
Карактеристики на цените	Во EUR по MWh со две децимални места
Минимални и максимални цени	0,1 EUR/9.999,99 EUR
Клиринг и порамнување	Дефинирано во правилата за клиринг и порамнување
Постапка за испорака	Номинација од ООПЕЕ и соодветните балансно одговорни страни до ОЕПС и ОПЕЕ.
Допуштени налози	На денот на префрлување од летно во зимско сметање на времето, часот 03 се дели на два часа во кои може да се тргува посебно. На денот на префрлување од зимско во летно сметање на времето, во часот 03 не може да се тргува.
Ајсберг налози	Не
Изврши-или-уништи	Не
Веднаш-или-поништи	Да
Име на договорната трансакција – Пример за долга верзија	20221002 11:00–20221002 16:00
Име на договорната трансакција – Пример за кратка верзија	11–16 (T11–T16)
API – фер политика на користење	10.000 настани на ден

ПРИЛОГ 2 – ПРАВИЛА ЗА КЛИРИНГ И ФИНАНСИСКО ПОРАМНУВАЊЕ

ГЛАВА I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Предмет и примена

Член 1

- (1) Со овие правила за клиринг и финансиско порамнување се регулираат обврските за регистрација, издавање на документ за порамнување, фактурирање и финансиско порамнување на договорни трансакции склучени на организираниот пазар и обезбедување на обврски спроведени од страна на ООПЕЕ.

ГЛАВА II. КЛИРИНГ И ФИНАНСИСКИ ГАРАНЦИИ

Предмет на клиринг

Член 2

- (1) Предметите на клиринг се сите регистрирани склучени договорни трансакции на организираниот пазар.
- (2) ООПЕЕ обезбедува клиринг на обврски кои произлегле врз основа на регистрираните склучени договорни трансакции на учесници на пазарот и во врска со тоа врши:
  - 1) пресметка на вкупните финансиски обврски и побарувања на учесниците на пазарот;
  - 2) утврдување на нето состојбата на побарувања и обврски на учесниците на пазарот по пребивањето на взаемните побарувања и обврски од ист вид, доколку е применливо и
  - 3) спроведување на финансиско порамнување со оглед на тоа дека се исполнети обврските на учесниците на пазарот.

Банкарски сметки

Член 3

- (1) ООПЕЕ отвора банкарски сметки во согласност со овие правила. Учесникот на пазарот е одговорен за сите обврски кон ООПЕЕ за банкарските сметки отворени во негово име.
- (2) ООПЕЕ управува со следните сметки во банка:
  - 1) сметка за порамнување;
  - 2) депозитна сметка и
  - 3) депозитна под сметка за секој учесник посебно.

- (3) Учесникот на пазарот е обврзан да изврши финансиско порамнување на своите договорни трансакции склучени на организираниот пазар на сметката за порамнување.
- (4) Учесникот на пазарот врши уплата на парични средства по основ на финансиска гаранција во форма на паричен депозит на депозитната сметка.
- (5) Паричните средства уплатени врз основа на финансиските гаранции се чуваат на депозитната под сметка на учесникот.
- (6) ООПЕЕ може да го користи салдото на депозитната под сметка на учесникот на пазарот за плаќање на сите обврски на учесникот на пазарот кон ООПЕЕ.
- (7) ООПЕЕ може да отвори нови сметки во банка за цели на клиринг.

Сметка за порамнување

Член 4

- (1) Финансиското порамнување на склучени договорни трансакции, кои се предмет на клиринг од страна на ООПЕЕ, ќе се врши преку сметката за порамнување во банката за порамнување.
- (2) Банката за порамнување ќе ја води, а ООПЕЕ ќе управува со сметката за порамнување. Носителот на сметката за порамнување е ООПЕЕ.
- (3) Склучените договорни трансакции кои се предмет на клиринг од страна на ООПЕЕ, се конечно порамнети преку безготовински пренос на средства на/од сметката за порамнување.
- (4) Постапката за финансиско порамнување на организираниот пазар е предвидена во Член 18 од Прилог 2 од овие правила.

Депозитна сметка

Член 5

- (1) Банката за порамнување ја води, а ООПЕЕ управува со сметката за депозит. Носителот на сметката за депозити е ООПЕЕ.
- (2) Банката за порамнување ги води, а ООПЕЕ ќе управува со под сметките за депозити. Носител на под сметките за депозит е ООПЕЕ.
- (3) Учесникот на пазар ќе добие пристап за преглед на својата под сметка за депозит.
- (4) За секој учесник на пазарот, кој депонира парични средства, ООПЕЕ ќе управува со посебни под сметки наменети за овие средства. Водењето на депозитната сметка е утврдено во одредбите од Член 7 од Прилог 2 овие правила.
- (5) Врз основа на неотповикливо овластување на учесниците на пазарот, со средствата во форма на паричен депозит може да располага само ООПЕЕ.

- (6) Учесникот на пазарот може да побара од ООПЕЕ извршување на трансакции од/на депозитната сметка.
- (7) Сите средства на депозитните под сметки кои се управувани од ООПЕЕ се сопственост на учесниците на пазарот и не може да бидат предмет на побарувања или постапка на извршување врз тие средства од или во име на доверителите на ООПЕЕ.
- (8) Депозитната под сметка ќе се води во македонски денари, освен ако ООПЕЕ не утврди поинаку.
- (9) ООПЕЕ ќе признае камата на депонираните финансиски гаранции во форма на паричен депозит која се води на депозитната под сметка во износ на договорената каматна стапка. Во случај на негативна каматна стапка, учесникот во клирингот го сноси плаќањето на надоместокот кој произлегува од негативна каматна стапка.
- (10) Каматната стапка ќе биде додадена на или одбиена од средствата кои се однесуваат на депозитните под сметки во износ, со рокови и на начин утврден во важечкиот протокол за соработка со банката за клиринг.
- (11) ООПЕЕ ја плаќа или наплаќа каматата на трансакциската сметка на учесниците на пазарот на првиот работен ден во месецот кој следи по месецот на кој се однесува каматната стапка, или најмалку еднаш годишно. Ако каматните стапки подлежат на данок на задршка, учесникот на пазарот може да го потпише барањето за намалување на данокот на камата согласно Конвенцијата за избегнување на двојно оданочување, во спротивно ООПЕЕ ќе плати камати на деловната сметка на учесниците во клирингот со примена на општата каматна стапка на денот на уплата.

Финансиски гаранции

Член 6

- (1) Учесникот на пазарот, пред да отпочне со тргување на организираниот пазар на електрична енергија, доставува финансиски гаранции во согласност со одредбите од Член 7 и Член 8 од Прилог 2 од овие правила, кои не можат да бидат помалку од износите утврдени на почетните финансиски гаранции.
- (2) Финансиските гаранции од став (1) на овој член можат да бидат во форма:
  - 1) на паричен депозит на депозитната сметка отворена од страна на ООПЕЕ во банка на порамнување;
  - 2) на банкарска гаранција, чиј корисник е ООПЕЕ.
- (3) ООПЕЕ ќе побара од учесникот на пазарот да достави и да одржува финансиски гаранции во утврдените износи како обезбедување за исполнување на неговите обврски кон ООПЕЕ во согласност со овие правила.
- (4) Учесникот на пазар доставува финансиски гаранции кои може да бидат наплатени од страна на ООПЕЕ за цели на исполнување на финансиските обврски на учесникот на пазарот кон ООПЕЕ.

- (5) Финансиските гаранции ќе се наплаќаат до рокот утврден од страна на ООПЕЕ.
- (6) Ако учесник на пазарот нема доволен паричен депозит или има недоволно други финансиски гаранции, учесникот на пазарот мора да достави дополнителни финансиски гаранции во форма, на начин и во рок утврден од страна на ООПЕЕ.
- (7) Начинот на пресметка на финансиските гаранции ќе биде утврден од страна на ООПЕЕ и пресметката ќе се однесува поединечно за секој учесник на пазарот.
- (8) Висината на финансиските гаранции се пресметуваат врз основа на ризикот од неисполнување на обврските на учесникот на пазарот. Ризикот за неисполнување на обврските се однесува на финансиската загуба што ја трпи ООПЕЕ во случај учесник на пазарот да не ги исполни своите обврски што ги презел или што произлегуваат од склучувањето на договорни трансакциите на Организираниот пазар.
- (9) Финансиските гаранции обезбедени од страна на учесник на пазарот како финансиска гаранција во согласност со овие правила се де-јуре и де-факто сопственост на поединечен учесник на пазарот и немаат обврска за други цели.
- (10) ООПЕЕ може да побара од учесникот на пазарот да достави почетна финансиска гаранција и доколку е применливо дополнителна банкарска гаранција. Почетните финансиски гаранции ќе бидат доставени во форма на паричен депозит или безусловна банкарска гаранција без приговор, наплатлива на прв повик, согласно овие правила.
- (11) Сите трошоци кои произлегуваат во постапката на наплата на финансиските гаранции ќе ги сноси учесникот на пазарот, кој ја доставил финансиската гаранција која се наплаќа.
- (12) ООПЕЕ има право да го промени нивото на бараната финансиска гаранција или да побара дополнителни гаранции од учесникот на пазарот, или пак да утврди понизок износ на финансиската гаранција или да врати дел од финансиските гаранции кои се веќе доставени. Финансиските гаранции кои се бараат согласно оваа точка од правилата ќе бидат доставени на барање од и во формата пропишана од страна на ООПЕЕ.

Финансиски гаранции во форма на паричен депозит

Член 7

- (1) Учесникот на пазарот може да ја исполни својата обврска за доставување финансиска гаранција со депонирање на парични средства на депозитната сметка.
- (2) За учесникот на пазарот, кој доставува финансиски гаранции во форма на паричен депозит, ќе биде отворена депозитна под сметка на главната депозитна сметка.
- (3) Врз основа на неотповикливо овластување издадено од страна на учесник на пазарот за користење на средства на депозитната сметка за финансиско порамнување му дозволува на ООПЕЕ да располага со овие средства.

- (4) Ако износот на финансиските гаранции не е депониран на депозитната сметка во утврдениот рок, ООПЕЕ има право да преземе мерки во согласност со Член 20 од Прилог 2 од овие правила.
- (5) Враќањето на паричните средства, кои се депонирани, ќе биде одобрено по налог на ООПЕЕ и гаранцијата ќе му биде вратена на учесникот на организираниот пазар во согласност со одредбите од Член 9 од Прилог 2 од овие правила.

Финансиски гаранции во форма на банкарска гаранција

Член 8

- (1) Учесникот на пазарот може да ги исполни своите обврски за доставување на потребните финансиски гаранции преку доставување на банкарска гаранција од банка прифатлива за ООПЕЕ.
- (2) Пред доставување на банкарската гаранција за цели на исполнување на обврската за финансиски гаранции обврската предвидена во претходната точка, учесникот на пазарот мора:
  - 1) да го извести ООПЕЕ во однос на целта на поднесувањето на банкарската гаранција и
  - 2) да провери дали ООПЕЕ прифаќа банкарски гаранции од предметната банка и за износот и важноста утврдени пред конечното постигнување на договор со банката за банкарската гаранција.
- (3) Прифаќањето или одбивањето на банкарска гаранција е дискреционо право на ООПЕЕ. ООПЕЕ нема да биде должен да дава никаква аргументација за својата одлука да прифати или одбие банкарска гаранција.
- (4) Примачот на банкарската гаранција е ООПЕЕ. Банкарската гаранција мора безусловно да содржи клаузула без приговор или клаузула за наплата на прв повик или текст со исто значење. Банкарската гаранција треба да содржи безусловна и неотповиклива гаранција од страна на гарантот дека ќе се обезбеди исплата на износот наведен во банкарската гаранција на прво барање на ООПЕЕ. Банкарската гаранција, исто така, мора да содржи клаузула според која е можно делумно наплата на банкарската гаранција.
- (5) Банкарската гаранција мора да биде издадена во форма и/или со текст одобрен од страна на ООПЕЕ.
- (6) Доколку банкарска гаранција не е заменета со друга банкарска гаранција или со паричен депозит од засегнатиот учесник на пазарот до 10 дена пред истекот на нејзината важност, ООПЕЕ автоматски ќе го намали лимитот на тргување на засегнатиот учесник на пазарот во износ на банкарската гаранција.
- (7) ООПЕЕ ќе ја активира банкарската гаранција, ако учесникот на пазарот не ги исполни своите обврски во договорениот рок. ООПЕЕ ќе го извести учесникот на пазарот дека банкарската гаранција ќе биде активирана, пред истата да биде активирана.

Утврдување на износот на финансиски гаранции

Член 9

- (1) Почетната финансиска гаранција ја определува Учесникот на пазарот врз основа на неговиот предвидениот дневен обем на тргување на организираниот пазар, помножен со предвидената максимална цена која е подготвен да ја внесе во налозите.
- (2) Износот на почетната финансиска гаранција се утврдува врз основа на очекуваната вредност на тргување за еден ден помножена со коефициент три.
- (3) Учесникот на пазарот не смее да извршува активности на организираниот пазарот на електрична енергија кои би резултирале со финансиски обврски пред да достави почетна финансиска гаранција до ООПЕЕ.
- (4) Учесникот на пазарот може да достави барање за целосно или делумно повлекување на финансиската гаранција преку порталот за клиринг или друго средство за електронска комуникација.
- (5) Барањето за повлекување на финансиските гаранции не смее да ги надминува потребните финансиски гаранции на учесникот на пазарот, намалени за тековните финансиски обврски на засегнатиот учесник на пазарот.
- (6) Ако барањето за враќање на финансиските гаранции ги надминува потребните финансиски обврски на засегнатиот учесник за учество на организираниот пазар, ООПЕЕ ќе го одбие поднесеното барање.

Лимит за тргување

Член 10

- (1) Врз основа на финансиските гаранции доставени од страна на поединечен учесник на пазарот до ООПЕЕ, ООПЕЕ ќе утврди лимит за тргување за секој ден на тргување.
- (2) ООПЕЕ ќе ја пресмета вредноста на лимитот за тргување за секој поединечен учесник на пазарот.
- (3) ООПЕЕ ќе го извести учесникот на пазарот за износот на лимитот за тргување или преку Системот за клиринг или на друг соодветен начин.
- (4) Лимитот за тргување за учесник на организираниот пазар на електрична енергија се утврдува врз основа на учеството на учесникот на еден пазар поединечно или на двата пазари, на следниот начин:
  - 1) Пазар ден однапред:
    1. Вредноста на лимитот за тргување претставува збир на финансиските гаранции на учесникот на пазарот, намален за 18% изразен во евра согласно среден курс на НБРСМ на денот на аукцијата;

$ТЛ = (\text{Финансиска гаранција} - 18\%) / \text{Среден Курс на НБРСМ}$

2. Вредноста пресметана во согласност со одредбите од точка 1. ќе биде намалена за вредноста на нето финансиските обврски на учесникот на пазарот, кои потекнуваат од достасани и недостасани плаќања на пазарот на електрична енергија

$ТЛ = ((\text{Финансиска гаранција} - 18\%) + \text{Изложеност на ПДО}) / \text{Среден Курс на НБРСМ};$

2) Пазар во тековниот ден:

1. Вредноста на лимитот за тргување претставува збир на финансиските гаранции на учесникот на пазарот, намален за 18% изразен во евра согласно среден курс на НБРСМ

$ТЛ = (\text{Финансиска гаранција} - 18\%) / \text{Среден Курс на НБРСМ}$ и

2. Вредноста пресметана во согласност со одредбите од алинеја 1 ќе биде намалена за вредноста на нето финансиските обврски на учесникот на пазарот, кои потекнуваат од достасани и недостасани плаќања на пазарот на електрична енергија.

$ТЛ = ((\text{Финансиска гаранција} - 18\%) + \text{Изложеност на ПТД}) / \text{Среден Курс на НБРСМ}$

3) Пазар ден однапред и пазар во тековниот ден:

1. Вредноста на лимитот за тргување претставува збир на финансиските гаранции на учесникот на пазарот, намален за 18% изразен во евра согласно среден курс на НБРСМ на денот на тргувањето

$ТЛ = (\text{Финансиска гаранција} - 18\%) / \text{Среден Курс на НБРСМ}$

2. Вредноста пресметана во согласност со одредбите од точка 1. ќе биде намалена за вредноста на нето финансиските обврски на учесникот на пазарот, кои потекнуваат од достасани и недостасани плаќања на пазарот на електрична енергија

$ТЛ = ((\text{Финансиска гаранција} - 18\%) + \text{Изложеност ПДО} + \text{Изложеност ПТД}) / \text{Среден Курс на НБРСМ}$

- (5) Учесникот на пазарот може да го зголеми лимитот на тргување со доставување на дополнителна финансиска гаранција и за истото го известува ООПЕЕ.

- (6) ООПЕЕ може да го ажурира лимитот за тргување најдоцна 1 час пред затворањето на книгата на налози.

ГЛАВА III. ФИНАНСИСКО ПОРАМНУВАЊЕ

Општи одредби за финансиско порамнување

Член 11

- (1) Предмет на клиринг се сите склучени договорни трансакции на организираниот пазар на електрична енергија, потврдени од ООПЕЕ.

- (2) Во согласност со овие правила ООПЕЕ ќе ги регистрира сите финални договорни трансакции кои се склучени во име и во корист на учесниците на пазарот во својство на продавач и во својство на купувач.
- (3) ООПЕЕ ќе се смета за централна договорна страна на страните за сите регистрирани склучени договорни трансакции само за целите на финансиско порамнување.
- (4) Со регистрација на договорните трансакции и во согласност со механизам за клиринг, регистрираните договорни трансакции може да бидат предмет на новација и/или замена и/или отстапувања до моментот на достасување на правата и обврските.
- (5) Преносот на правата, кои произлегуваат од или се стекнати врз основа на овие правила од страна на учесниците на пазарот, може да се изврши само со одобрение на ООПЕЕ.
- (6) За регистрираните склучени договорни финални трансакции кои се предмет на мултилатералниот механизмот за клиринг:
  - 1) ООПЕЕ ги презема сите финансиски обврски за секој учесник на пазарот кои произлегуваат од сите негови регистрирани трансакции за купување, зголемени за стапката на применливите даноци, така што ООПЕЕ станува:
    1. доверител на учесникот кој врши купување и
    2. должник кон учесникот кој врши продавање за истиот износ.
  - 2) Учесникот на пазарот му ги пренесува на ООПЕЕ сите финансиски права кои произлегуваат од сите негови склучени договорни трансакции за продажба, зголемени за стапката на применливите даноци, така што ООПЕЕ станува:
    1. должник кон учесникот кој врши продавање и
    2. доверител на учесникот кој врши купување за истиот износ.
- (7) Обврската на ООПЕЕ за подмирување на договорните трансакции, кои доспеваат на секој ден на порамнување, ќе биде ограничена на износот кој фактички се порамнува од страна на учесниците на пазарот.

Документ за порамнување и постапка за пребивање

Член 12

- (1) Документот за порамнување за склучени договорни трансакции на секој учесник на пазарот се издава посебно за сите склучени договорни трансакции за продажба и купување, кои се однесуваат на поединечен учесник на пазарот. Извештај за пребивање се доставува доколку е извршено пребивање.
- (2) ООПЕЕ на секој учесник на пазарот му доставува Извештај за клиринг за сите склучени договорни трансакции на организираниот пазар на електрична енергија, која се состои од склучени договорни трансакции на организираниот пазар на електрична енергија со физичка испорака која се случува на следниот ден од (00:00 до 24:00).

- (3) Ако денот на тргување е работен ден, евиденцијата за клиринг за сите склучени договорни трансакции ќе биде издадена на тој ден.
- (4) Ако денот на тргување е неработен ден, евиденцијата за клиринг за сите склучени договорни трансакции ќе биде издадена на првиот работен ден по денот на тргување.
- (5) Нето резултатот од извештајот за пребивање е еднаков на нето резултатот од финансиските права и обврски, кои се наведени во документите за порамнување.

Содржина на документот за порамнување

Член 13

- (1) Документот за порамнување особено се состои од следните елементи:
  - 1) податоци за учесникот на пазарот (купувач или продавач): адреса на друштвото, поштенски број, ДДВ број и бројот на банкарската сметка на друштвото;
  - 2) податоци за МЕМО: адреса на друштвото, поштенски број, ДДВ број и број на сметката за порамнување на друштвото, која се води во банката за порамнувања;
  - 3) место и датум;
  - 4) идентификациски број на учесниците на пазарот;
  - 5) денови на тргување;
  - 6) ден на испорака за извршување на трансакцијата, која произлегува од тргувањето;
  - 7) ден на порамнување;
  - 8) табелата за склучени договорни трансакции за купопродажба на електрична енергија се состои од: реден број на позицијата, шифра на група, идентификациски број на трансакција, продукт, ден на испорака, единична цена (во МКД/MWh), количина (во MWh), основица за пресметка на ДДВ, стапката на ДДВ, износот на ДДВ, вкупна вредност вклучително ДДВ, среден курс на НБРСМ на денот на издавање на фактурата;
  - 9) референтен број;
  - 10) потпис(и) на лицето/лицата овластен/и од страна на ООПЕЕ и
  - 11) извештај за пребивање.

Член 14

- (1) За учесникот на пазарот, на чие име се издадени документот за порамнување за купување на електрична енергија и документот за порамнување за продажба на електрична енергија со истиот ден на порамнување, ООПЕЕ ќе достави и Извештај за пребивање на неговите нето финансиски обврски или нето побарувања.
- (2) Нето доверителот е учесник на пазарот чии финансиски побарувања ги надминуваат финансиските обврски на одреден ден на порамнување.
- (3) Нето должникот е учесник на пазарот, чии финансиски обврски ги надминуваат финансиските побарувања на одреден ден на порамнување.

(4) Извештајот за пребивање на обврските или побарувањата на учесникот на пазарот особено се состои од следните позиции:

- 1) финансиски обврски од документот за порамнување за набавка на електрична енергија;
- 2) финансиски побарувања од документот за порамнување за продажба на електрична енергија;
- 3) износ на побарувањата или обврските, пресметан како разликата помеѓу финансиските обврски и финансиските побарувања;
- 4) износ на пребивање;
- 5) ден на порамнување;
- 6) банка за порамнувања во која е отворена сметка за порамнувања;
- 7) број на сметката за порамнувања;
- 8) повикувачки број и
- 9) потпис(и) на лицето/лицата овластен/и од страна на ООПЕЕ.

Фактури

Член 15

(1) ООПЕЕ издава дневна фактура за склучени договорни трансакции на секој учесник на организираниот пазарот посебно за трансакциите за купување и продажба.

(2) ООПЕЕ фактурите од ставот (1) му ги доставува на учесникот на пазарот.

(3) Фактурите особено се состојат од следните елементи:

- 1) податоци за учесникот во клирингот (купувач или продавач): адреса на друштвото, поштенски број, ДДВ број и број на трансакциската сметка на друштвото;
- 2) податоци за МЕМО: адреса на друштвото, поштенски број, ДДВ број и број на сметката за порамнувања на друштвото која се води во банката за порамнувања;
- 3) место и датум на клирингот;
- 4) вид на фактура: фактура за набавка на енергија, фактура за продажба на енергија (само-фактурирање);
- 5) идентификациски број на учесниците во клирингот;
- 6) денови на тргување;
- 7) ден на испорака;
- 8) ден на порамнување;
- 9) табела на финалните трансакции за купопродажба на електрична енергија;
- 10) референтен број на дневната фактура;
- 11) потпис на овластено лице на МЕМО;
- 12) среден курс на НБРСМ на денот на изготвување на фактурата и
- 13) дел од организираниот пазар.

Препраќање на евиденцијата за клиринг

Член 16

- (1) ООПЕЕ поединечно ќе ја испрати евиденцијата за клиринг до секој учесник на пазарот ако:
  - 1) денот на тргување е работен ден, во кој евиденцијата за тргување се издава до 13:00 часот истиот ден;
  - 2) денот на тргување е неработен ден, при што евиденцијата за тргување се издава до 13:00 часот во претстојниот работен ден.
- (2) ООПЕЕ ќе ја испрати евиденцијата за тргување до учесникот на пазарот во електронска форма со примена на соодветни средства за достава.

Известување за грешки

Член 17

- (1) Учесникот на пазарот може да поднесе жалба поради грешки или пропусти во Документот за порамнување и Извештајот за пребивање. Жалбата мора да се поднесе најдоцна еден (1) час по рокот утврден во Член 16 од овие правила.
- (2) Ако учесник на пазарот не достави жалба во однос на документот за порамнување и Извештајот за пребивање во утврдените рокови, ООПЕЕ ќе смета дека Документот за порамнување и Извештајот за пребивање не содржат грешки.
- (3) Жалбата од став (1) на овој член го содржи предметот на жалба и истата се доставува по електронски пат.
- (4) ООПЕЕ ќе одговори по однос на поднесената жалба во рок од четириесет и пет минути по нејзиното поднесување. Одговорот на ООПЕЕ ќе биде конечен за целите на финансиско порамнување.

Постапка на финансиско порамнување

Член 18

- (1) Склучените договорни трансакции ја сочинуваат основата за финансиско порамнување.
- (2) Финансиското порамнување ќе се реализира преку сметката за порамнување врз основа на документот за порамнување, земајќи го предвид извештајот за пребивање.
- (3) Денот на порамнување на склучените договорни трансакции е еден работен ден по датумот на кој Документот за порамнување и Извештајот за пребивање се издадени за набавка на електрична енергија - нето обврска на учесникот на пазарот (Д+1).

- (4) Денот на порамнување на финалните трансакции е два работни дена по датумот на кој Документот за порамнување и Извештајот за пребивање се издадени за продажба на електрична енергија - нето побарувања на учесникот на пазарот (Д+2).
- (5) Нето должникот мора да ги подмири своите финансиски обврски до 09:45 часот на денот на порамнување со извршување на плаќање на сметката за порамнување. Доколку учесникот на пазарот не ги подмири своите обврски во утврдениот рок, ООПЕЕ ќе ги наплати неговите финансиски гаранции.
- (6) Врз основа на документот за порамнување за продажба на електрична енергија и извештаите за пребивање, ООПЕЕ ќе достави до банката за порамнување платни налози за пренос на средства од сметката за порамнување до трансакциските сметки на нето доверителите до 15:00 часот на денот на порамнување.
- (7) Банката за порамнување ќе ги спроведе трансакциите врз основа на платните налози примени од ООПЕЕ преку банкарскиот систем во истиот работен ден, односно на денот на порамнување. ООПЕЕ не е одговорен за можното доцнење поради комуникацијата со банкарскиот систем.
- (8) Ако учесникот на пазарот не ги исполни своите достасани финансиски обврски:
  - 1) ООПЕЕ ќе ги наплати финансиските гаранции доставени од учесникот на пазарот и ќе побара од учесникот на пазарот веднаш да ја надополни неговата финансиска гаранција;
  - 2) ООПЕЕ ќе го пребие секој износ, кој таквиот учесник на пазарот може да го прими во следните денови на порамнување, со преостанатата отворена обврска и
  - 3) ООПЕЕ има право да наплати законска казнена камата.
- (9) Сите трошоци направени за користењето на финансиските гаранции за покривање на финансиските обврски на учесникот на пазарот ќе му бидат наплатени на учесникот на пазарот, чија финансиска гаранција е активирана.

ГЛАВА IV. НЕИСПОЛНУВАЊЕ НА ОБВРСКИ И МЕРКИ

Неисполнување на обврски

Член 19

- (1) За неисполнување на обврски ќе се смета секој инцидент или околност, врз основа на кој ООПЕЕ може да заклучи дека учесникот на пазарот не е способен или се очекува да не биде способен да ги исполни своите обврски.
- (2) Во случај на неисполнување на обврските, учесникот на пазарот мора веднаш да го извести ООПЕЕ за сите инциденти кои настанале и за сите случаи на неисполнување на обврските од страна на друг учесник на пазарот, ако стекне сознание за таквите случаи.

Настанување на неисполнување на обврските

Член 20

- (1) Учесникот на пазарот ќе се смета дека не ги исполнил своите обврски и без да му се даде предупредување во писмена форма преку соодветно средство за достава, ако:
  - 1) учесникот на пазарот не ги обезбедил финансиските гаранции кои ги бара ООПЕЕ во предвидениот рок или не извршува навремено плаќања за дневно порамнување;
  - 2) учесникот на пазарот не изврши или не исполни некоја од неговите обврски поврзани со физичкото порамнување;
  - 3) учесникот на пазарот не ги плаќа неговите отворени долгови прогласи неликвидност, а со тоа и неможност да ги плати своите долгови или и понатаму не е способен да ги плати. Истото важи и ако против него се покренати постапка за присилна наплата на долгови, стечајна постапка или постапка за ликвидација, со исклучок на случаите каде целта на ликвидацијата е реорганизација на учесникот на пазарот или аквизиција на учесникот на пазарот од страна на трето лице или негово функционирање со трето лице, за што треба да биде издадена претходна писмена согласност за интеграција од ООПЕЕ;
  - 4) наплата, заплена, конфискација и други постапки, кои го оптоваруваат учесникот на пазарот или се покренати против неговиот имот и не е можно да се завршат во разумен временски рок;
  - 5) која било лиценца, овластување или регистрација потребна за вршење на работите на организираниот пазарот е повлечена, задржана, не е издадена, нејзината важност е суспендирана, односно прекината или
  - 6) учесникот на пазарот не успеал да исполни друга обврска кон ООПЕЕ во согласност со правила за работа на организираниот пазар.
- (2) ООПЕЕ има право на обесштетување од учесник на пазарот во случаи на штета, која тој или друг учесник на пазарот ќе ја претрпи за сметка на неисполнување на обврските предизвикано од таквиот учесник на пазарот. Без оглед на настанувањето на случај на штета кај ООПЕЕ, учесникот на пазарот кој извршил неисполнување во утврдените случаи ќе има обврска да плати договорна казна во износ од 0,5% (половина процент) од преостанатиот износ, а најмалку износ од 30.000 (триесет илјади) денари по календарски ден.

Мерки во случај на неисполнување на обврските

Член 21

- (1) Во случај на неисполнување на обврските, ООПЕЕ може да преземе мерки против учесникот на пазарот во согласност со одредбите од важечките закони, правила и прописи, како и во согласност со овие правила.
- (2) При избор на мерките, ООПЕЕ ќе го земе предвид интересот на засегнатиот учесник на пазарот имајќи ги предвид и сопствениот интерес на учесникот на пазарот и интерес за заштитата на

уредното тргување на организираниот пазар на електрична енергија и на уредното финансиско порамнување на трансакции.

(3) Мерките од став (1) на овој член особено вклучуваат:

1) предупредување;

2) користење на финансиските гаранции на учесникот на пазарот за покривање на неговите неподмирени обврски;

3) барање на дополнителни финансиски гаранции од учесникот на пазарот и

4) делумна суспензија во согласност со член 21 став (4) точка 2) од овие правила, за времетраење на неисполнувањето на обврските, но не повеќе од шест месеци.

(4) Ако учесник на пазарот постапи согласно мерките и ги подмири трошоците направени со покренатите постапки, истиот може да продолжи со активности на организираниот пазар.

ПРИЛОГ 3 – КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ

ГЛАВА I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Предмет и примена

Член 1

- (1) Овој Кодекс на однесување (во натамошниот текст: Кодекс) се применува на сите учесници на пазарот, нивните вработени, трговци и сите други лица кои дејствуваат во нивно име и за нивна сметка на организираниот пазар на електрична енергија.
- (2) Целта на овој Кодекс е да ги утврди етичките и професионалните стандарди на однесување, да го заштити интегритетот и транспарентноста на пазарот и да спречи практики кои можат да ја нарушат фер конкуренцијата и довербата во пазарот.
- (3) Овој Кодекс ги операционализира начелата од член 2 на овие правила и обврските за спречување на пазарна злоупотреба кои произлегуваат од член 56 од Законот за енергетика*.

Основни начела на однесување

Член 2

- (1) Секој учесник на пазарот и лицата кои дејствуваат во негово име се должни да постапуваат во согласност со следниве начела:
  - 1) Интегритет: Да постапуваат чесно, праведно и професионално, со што ќе го штитат интегритетот на организираниот пазар;
  - 2) Транспарентност: Да обезбедат точност и навременост на сите информации кои се доставуваат до ООПЕЕ и се објавуваат на пазарот;
  - 3) Доверливост: Да ги чуваат сите доверливи информации до кои дошле во текот на своето работење, во согласност со одредбите од овие правила;
  - 4) Фер конкуренција: Да се воздржуваат од секакви однесувања кое претставува или може да претставува пазарна злоупотреба, анти-конкурентско дејствување или судир на интереси и
  - 5) Професионална грижа: Да ги применуваат сите релевантни закони, правила и процедури со должно внимание и стручност.

ГЛАВА II. ПАЗАРНА ЗЛОУПОТРЕБА

Забрана за пазарна злоупотреба

Член 3

Строго се забранува секој облик на пазарна злоупотреба, која вклучува, но не е ограничена на, тргување со внатрешни информации и манипулација со пазарот, како што е дефинирано во членовите 4 и 5 од овој Кодекс и во согласност со Член 56 од Законот за енергетика .

Тргување со внатрешни информации и манипулации на пазарот

Член 4

- (1) Забрането е тргување засновано на внатрешни информации, односно лицата кои поседуваат внатрешни информации во врска со енергетски производ на пазарот на големо не смеат да:
  - 1) ги користат внатрешните информации при купување или продажба или обид за купување или продажба, за своја сметка или за сметка на трета страна, директно или индиректно, на енергетски производи на пазарот на големо на кои се однесуваат тие информации;
  - 2) ги обелоденуваат внатрешните информации на кое било друго лице, освен ако таквото обелоденување се врши во текот на вообичаеното вршење на нивната дејност, професија или должност и
  - 3) му препорачуваат или да наведуваат друго лице, врз основа на внатрешните информации, да купи или да продаде енергетски производ на пазарот на големо на кој се однесува информацијата
- (2) Забранета е манипулација на пазарите на големо со енергетски производи, при што за манипулација се смета:
  - 1) вршење на каква било трансакција или давање на каков било налог за тргување со енергетски производи на пазарот на големо, со кои:
    1. се дава или е веројатно дека ќе се дадат лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или за цената на енергетските производи на пазарот на големо;
    2. со помош на едно лице или во соработка на повеќе лица се обезбедува или се прави обид да се обезбеди вештачко поставување на цената на еден или на повеќе енергетски производи на пазарот на големо, освен ако лицето кое ја спровело трансакцијата или го издало налогот за тргување докаже дека има легитимни причини за тоа и дека трансакцијата или налогот за тргување е во согласност со прифатените практики на соодветниот пазар на енергетски производи на големо или
    3. се користи или се обидува да се користи фиктивно средство или кој било друг облик на измама или измислица кој дава, или е веројатно дека ќе даде лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или за цените на енергетските производи на пазарот на големо или

4. ширење информации преку медиуми, интернет или на кој било друг начин, кои даваат, или е веројатно дека ќе дадат лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или за цените на енергетските производи на пазарот на големо, вклучително и ширење гласини или лажни или погрешно наведувачки вести ако лицето кое ги шири знаело или требало да знае дека информациите се лажни или погрешно наведувачки.

(3) Забранет е обид за манипулација на пазарот на големо со енергетски производи, при што за обид за манипулација се смета:

- 1) вршење каква било трансакција, давање каков било налог за тргување или преземање на каква било друга мерка, која се однесува на одреден енергетски производ на пазарот на големо, со намера за:
  1. давање лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или цената на енергетските производи на пазарот на големо
  2. вештачко поставување на цената на еден или повеќе енергетски производи на пазарот на големо, освен ако лицето кое ја спровело трансакцијата или го издало налогот за тргување докаже дека има легитимни причини за тоа и дека трансакцијата или налогот за тргување е во согласност со прифатените практики на соодветниот пазар на големо со енергетски производи или
  3. користење фиктивно средство или кој било друг облик на измама или измислица, кој дава или е веројатно дека ќе даде лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или за цените на енергетските производи на пазарот на големо или
- 2) ширење информации преку медиуми, интернет или на кој било друг начин, со намера давање лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или за цените на енергетските производи на пазарот на големо.

ГЛАВА III. ДРУГИ ЗАБРАНЕТИ ОДНЕСУВАЊА

Член 5

(1) Покрај пазарната злоупотреба, на учесниците на пазарот и на лицата кои дејствуваат во нивно име им е забрането:

- 1) Судир на интереси: Да учествуваат во какви било активности кои создаваат или може да создадат судир помеѓу нивните лични интереси и интересите на пазарот или другите учесници;
- 2) Злоупотреба на системи: Да ги користат системите за тргување и клиринг на ООПЕЕ за цели различни од оние предвидени со овие правила, вклучително и обиди за неовластен пристап, нарушување на работата на системите или предизвикување штета;

- 3) Договори кои ја нарушуваат конкуренцијата: Да склучуваат формални или неформални договори, да разменуваат информации за понуди или да го координираат своето однесување со други учесници на начин што ја ограничува или нарушува конкуренцијата на пазарот, во согласност со Законот за заштита на конкуренцијата и
- 4) Давање неточни информации: Свесно да доставуваат неточни, нецелосни или измамнички информации до ООПЕЕ, Регулаторна комисија за енергетика или други надлежни органи.

ГЛАВА IV. ДОВЕРЛИВОСТ И ПРИЈАВУВАЊЕ НА ПОВРЕДИ

Обврска за доверливост

Член 6

- (1) Учесниците на пазарот и нивните претставници се должни да ги третираат како строго доверливи сите „Доверливи информации“ дефинирани во член 5 од овие правила, до кои дошле при вршење на своите активности на организираниот пазар.
- (2) Обврската за чување на доверливоста продолжува да важи и по престанокот на статусот на учесник на пазарот или по престанокот на работниот однос на лицето кое имало пристап до информациите.
- (3) Доверливите информации може да се откријат само доколку тоа е пропишано со закон или со претходна писмена согласност од страната која ги поседува информациите.

Пријавување на повреди и соработка

Член 7

- (1) Секој учесник на пазарот или лице кое дејствува во негово име, кое ќе се посомнева или ќе дојде до сознание за можна повреда на овој Кодекс од страна на друг учесник, е должно без одлагање да го извести Надзорот на пазарот на ООПЕЕ.
- (2) ООПЕЕ ќе го заштити идентитетот на лицето кое пријавило повреда, во согласност со важечките прописи.
- (3) Сите учесници се должни целосно и без одлагање да соработуваат со Надзорот на пазарот на ООПЕЕ, Регулаторна комисија за енергетика, Комисијата за заштита на конкуренцијата и другите надлежни органи во текот на секоја истрага поврзана со можни повреди на овие правила.

ГЛАВА V. ПОСЛЕДИЦИ ОД ПОВРЕДА

Член 8

- (1) Секоја повреда на одредбите од овој Кодекс претставува сериозна повреда на Договорот за учество и на овие правила.

- (2) Во случај на утврдена повреда на овој Кодекс, ООПЕЕ, преку своите надлежни тела, може да преземе една или повеќе од мерките предвидени во овие правила, вклучително, но не ограничувајќи се на:
- 1) издавање писмено предупредување;
  - 2) привремена суспензија на правото на тргување и
  - 3) раскинување на Договорот за учество и трајно исклучување од пазарот.
- (3) Преземањето на мерките од став (2) на овој член не го ослободува учесникот од одговорност за евентуална штета и не ги прејудува прекршочните или кривичните санкции кои можат да бидат изречени од страна на Регулаторна комисија за енергетика или други надлежни државни органи согласно Законот за енергетика и другите важечки прописи.